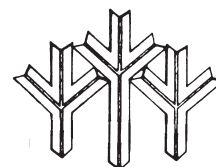

VETERANEN

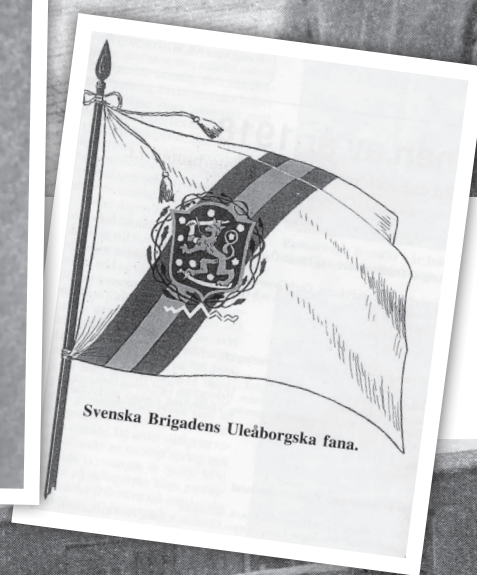
AV ÅR 1918

Nr 2/164

Augusti

2020

Ernst Linder

Anmälan om

ADRESSFÖRÄNDRINGAR
NYA PRENUMERATIONER
AVLIDNA PERSONER m.m.

bör göras till

Gunwor Pått,

Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa
050 36 88 546

Medlemmar i Frihetskrigets Södra
Traditionsförening bör kontakta
medlemssekreterare Christian Cavonius,
ccavonius@gmail.com, 050 4678502

Bidrag till Veteranen:
artiklar, notiser, bilder, annonser
mottas med tacksamhet.
Insänd materialet i god tid!
tomas@kustmedia.fi

Pärbild:
Ernst Linder, Wikipedia

Veteranen av år 1918

Utgivare Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Utkommer med 2 nummer i året, februari och augusti

Ansvarig utgivare: *Gustav Geust*, Almavägen 19, 65610 Korsholm, g.geust@netikka.fi

Chefredaktör: Gunwor Pått, Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa, tel. 050 36 88 546.

Redaktionsråd: Margareta Ehrman, Nils-Erik Nykvist, Viking Åberg.

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Ordförande: *Gunwor Pått*, Vasa. Viceordförande: *Håkan Wörlund*, Vasa

Ledamöter: *Gustav Geust*, Vasa, *Thor Guss*, Karperö, *Tuula Harjunpää*, Vasa, *Joakim Rönnqvist*, Åminne, *Rea Sten*, Vasa, *Gustaf Sten*, Vasa, *Alf Burman*, Korsholm, *Jouni Lilja*, Vasa

Sekreterare: *Tuula Harjunpää*, Kråkfjärdsgr. 35 B 15, 65200 Vasa, t.harjunpaa@netikka.fi

Skattmästare: *Viking Åberg*, Vasa.

Styrelsen för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Styrelsen 2020

Ordförande *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors; Viceordförande *Magnus Westerholm*, Ingå.

Styrelsemedlemmar: *Lilian von Bell*, Vanda; *Ulla-Rita Blomqvist*, Grankulla; *Christian Cavonius*, Ekenäs; *Ola Lindholm*, Kimito; *Fred Packalén*, Helsingfors; *Berndt-Gustaf Schauman*, Lovisa; *Henrik Sundbäck*, Borgå; *Mimi Wiik*, Helsingfors.
Traditionsföreningens hemsida: www.frihetskriget.fi

Veteranen av år 1918 utdelas som medlemsförmån till Frihetskrigets Södra Traditionsförenings alla medlemmar sedan år 2013.

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförbund

Ordförande *Kalervo Sipi*, Tammerfors, Viceordförande *Tapani Tikkala*, Vasa; medlemmarna *Erkki Hautala*, *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors, *Pekka Jouko*, Lahtis, *Matti Kempainen*, Hyrynsalmi, *Tapio Laine*, Pori; *Kristiina Liinaharja-Matilla*, Heinola, *Matti Mikkonen*, Valkeala, *Matti Muranen*, Kemi, *Timo Mäki*, Åbo, *Pekka Ripatti*, Kontiolax, *Matti Soini*, Helsingfors, *Meeri Toivanen*, Rovaniemi, *Jyrki Uutela*, Helsingfors.

Verksamhetsledare *Arja Alkman*, Tammerfors. Hedersordförande *Timo Siukosaari*.

Frihetskrigarnas Vårdstiftelse

Skolgatan 16 A, 33200 Tammerfors, tel. 03-2230845, 045 634 5025.

Styrelse:

Ordförande direktör *Timo Tulosmaa*, Tammerfors, viceordförande riksdagsman *Harri Jaskari*, Tammerfors.

Ledamöter: församlingsrådet *Mikko Laukkonen*, Kankaanpää, överstelöjtnant *Matti Soini*, Helsingfors, vicehäradshövding *Veli Suvanto*, Lapua.

Korsholm 2020, KTMP

Generalen av kavalleriet

Ernst Linder, vem var han?

Del 1 Uppväxten och karriären i Sverige

Den 25 april 1868, i slutet av nödåren som drabbade Finland, föddes en pojke som fick namnet Ernst, på Åminne gård i Pojo. Föräldrarna hette Kristoffer Alexander Ernst Linder och Maria Amelie Albinia, född Lavonius.

Lite familjebakgrund

Fadern, Ernst Linder var förutom gårdsägare, också politiker och redaktör/journalist och känd för sina liberala åsikter. Han föddes 1838 och redan 1859 bidrog han med artiklar till Svenska Familjejournalen och Wiborg tidningen. Tillsammans med Leo Mechelin grundade han den liberala tidningen Barometern, men den tidningen levde bara ca 4 månader, under denna korta period fungerade Ernst Linder som huvudredaktör. Tidningen gick sedan upp i Helsingfors Dagblad och till den fortsatte han att skriva artiklar, liksom skrev han artiklar till Åbo Underrättelser. 1863 var det igen dags att starta en ny tidning som hette Päivätär, vilken levde i ca 2 år. Han fortsatte och skriva artiklar i de tidigare nämnda tidningarna och deltog i lantdagarna som representant för Möllersvärd släkten 1863-64 och 1867. Han grundade på Åminne gård en sjukstuga för tyfus patienter under nödåren 1867-68, men insjuknade själv i tyfus och avled bara ca 2 veckor efter sonen Ernst födelse.

Modern, Maria Lavonius, föddes i Stockholm 1846 då hennes far var rysk legationssekreterare och ge-

Ernst Linder född 25.4.1868 i Pojo och död 14.4.1943 i Stockholm.

neralkonsul i Stockholm. Familjen flyttade tillbaka till Finland 1849. Maria fick sin utbildning i Schweiz och kom till Finland 1861, för att sedan som 19-åring gifta sig med Ernst Linder. Åren efter det hon gifte sig blev en svår prövning för henne, först miste hon den förstfödda, en dotter, och sedan lite senare sin man, då sonen Ernst endast var ett par veckor gammal. Hon fick svåra problem med sömnen och hennes ekonomi var svag. Vintern 1870-71 valde hon att flytta med sonen Ernst och sina föräldrar till Stockholm. Hon bodde i Uppsala och under ett besök i Stockholm kom hon att träffa Oscar Ekman och de gifte sig sedan 1872 i Stockholm. Oscar Ek-

man var betydligt äldre än Maria. Då Oskar Ekman, som var affärsman, avled, började Maria donera medel till olika ändamål eller projekt. Bl.a så udda och olika som en professur i ortopedi vid Karolinska institutet och en nykterhetsrestaurang för Vita bandet bland mycket annat. Hon avled sedan 1915 i Stockholm.

Sonen Ernst döptes den 20.5 1868 på Åminne gård av F. Sohlberg i närvaro av en betydande församling av bl.a dopvittnen. Bland dem kan nämnas guvernören Alexander Lavonius med hustrun Rosina von Haartman (Moderns föräldrar) Baron Edward Hisinger och Friherrinnan Constance, född Ramsay, Constantin Linder (bror till fadern) Fridolf Linder, Leopold Mechelin (den senare välkända Leo Mechelin) bland många andra. Totalt var dopvittnen 22 i antal.

Ernst valde tidigt den militära banan och den 1 juni 1879 blev han volontär vid Livgardet till häst i Stockholm. Volontär denna tid i Sverige betydde att man anslöt sig till armén som frivillig för att kunna utbilda sig till underofficer eller officer. Man gjorde vanligtvis ett kontrakt på en viss tid, i en artikel såg jag 3 år men också längre kontrakt var tydligen möjliga. Jag kan inte säga för hur länge fallet var med Ernst Linder. Troligtvis var Ernst L. en period civil innan han återvände till det militära. Karriären fortsatte som elev vid Krigsskolan på Karlberg i Stockholm vilken han genomgick åren 1888-89. Den militära utbildningen fortsatte med Infanteriskjutskolan 1893 och krigshögskolan 1900-

1902. Han befordrades till underlöjtnant 1889 och blev löjtnant vid livgardet till häst 1895. Befordran till ryttmästare 1905 varefter han fungerade som militärattaché i Paris och London 1909-1911. Till major utnämndes han 1912 och blev då chef för ridskolan på Strömsholm. År 1915 fick han sedan befordran till överstelöjtnant, fortsättningsvis vid Livgardet till häst, och till överste utnämndes han 1918.

Men han hann med mycket annat, styvfadern Oscar Ekman och Ernst kom tydligen bra överens med varandra, styvfadern introducerade honom till många betydelsefulla kontakter. Tillsammans med en jämnårig finlandsbördig kamrat vid namn Leonard Jägerskiöld kom de att bli pionjärer inom skidsporten. Ernst var också god barndomsvän med Gustaf Mannerheim, de var jämnåriga, Ernst kom att vistas i Finland under några somrar, då funderade han också på att söka sig till rysk militärtjänst som kavallerist. Han valde dock att återvända till Stockholm och tog studenten som privatist 1887. Hans vän Leonard Jägerskiöld var också född i Pojo och gifte sig med dottern till Edward Hisinger som var dopvitne till Ernst Linder. Leonard Jägerskiöld blev senare far till Stig Jägerskiöld som skrev en 8-delad biografi om Gustav Mannerheim.

Ernst Linder gifte sig 3 gånger, hans första hustru var friherrinnan Augusta Wrangel von Brehmer, mellan åren 1894-1904 då de skilde sig. Sitt andra äktenskapet ingick han med friherrinnan Märta Johanna Fredrika Cederström som avled 1925. Därefter gifte han sig 1927 med Ylva Wiveka Trolle.

Åren 1893-95 var han militärridinstruktör i Hannover i Tyskland, hästarna var han stora passion.

Under sin tid som militärattaché kom han fram till att kavalleriets roll i framtiden skulle genomgå stora förändringar och han såg också hur flygets roll i framtiden skulle öka i betydelse. Detta kom sedan att bekräftas under första världskriget.

Då Ernst Linder kom tillbaka till Sverige efter sin utlandskommendering, blev han utnämnd till chef för ridskolan på Strömsholm och därifrån flyttade han sedan 1915 tillbaka till sitt gamla regemente.

Ernst Linder hade, som tidigare sagts, ett bra stöd av familjen och kunde därifrån tillräkna sig ett ekonomiskt stöd som gjorde det möjligt att syssla med ridsporten. Han kom att delta i ett otal tävlingar med häst både i Sverige och i utlandet. Åren 1896-1900 var han ordförande för Stockholms Fältrittklubb. Bl.a ledde han den första gruppen av svenska ryttare till London Horse Show år 1912. Mellan åren 1881 och 1918 deltog han i 80 lopp varav han utgick som segrare i 20 stycken. Han deltog både i banhoppning, dressyr och fälttävlingar. Hans största framgång inom hästsporten var nog ändå det att han år 1924 i Paris vann guld i dressyr med hästen Piccolomino. Detta, och hans tidigare aktiviteter inom ridsporten, ledde till att han blev ett internationellt erkänt namn inom ridsporten.

Då han återvände till Sverige efter frihetskriget hade han hoppats på en aktiv tjänst som regementskommendör men på grund av politiska orsaker så blev det inte så. Troligen var det Ålandsfrågan, som då var en het potatis, som blockerade hans möjligheter till avancemang. Ernst Linder kom efter frihetskriget att nära sammarbeta med Mannerheim. Ernst Linder avgick samtidigt som Mannerheim i slutet av maj 1918 och återkom sedan då Mannerheim blev riksföreståndare i slutet av 1918 och avgick sedan igen tillsammans med Mannerheim sommaren 1919. Då Mannerheim efter de politiska förvecklingarna lämnade Finland reste han till England och Frankrike. Med på den resan var Ernst Linder och han höll en aktiv kontakt med både Mannerheim och den finska försvarsmakten under 1920/30-talet. Om Ernst Linders roll i Finland under frihetskriget kommer att berättas i del II som kommer i nästa nummer, skriven av Henrik Sundbäck.

Ernst Linder fortsatte sedan att arbeta för att utveckla förbindelserna mellan Sverige och Finland och han jobbade också mycket inom hästsporten. Han kom också att fungera som ordförande i Samfundet Sverige-Finland från 1920 fram till sin död 1943. Bl.a så kom han också att befrämja flygets utveckling i Sverige. Förutom det stora intresset för Finland så bidrog han till försvarsdebatten i Sverige under många år.

Ernst Linder representerade ett på många sätt speciellt människoöde, som general i två länders arméer, en nära vän till Mannerheim sedan ungdomen, och därtill, kom att bistå Finland i två krig.

Anders von Bell /2020

Källor:

Svenskt Biografiskt Lexicon
Pojo församlings födelsebok
Svenska Olympiska kommittén
SFV kalendern 2011
Wikipedia
Finlands nationalbiografi

16.5. i Vasa

DE FÖLL FÖR VÅR FRIHET

Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten hedrar:

**1918-års hjältegrav
(59 frihetskrigare)**

Ni offrade ert liv för fosterlandets
lycka.

Det är de fallnas kalla händer
som på blanka svärd lyfte landet
högt bland fria länder.
(Jarl Hemmer)

**Monumentet över de i Vasa
begravda 64 jägarna**

Kärlek och mod , dessa två, skän-
kte oss landet vi äger.

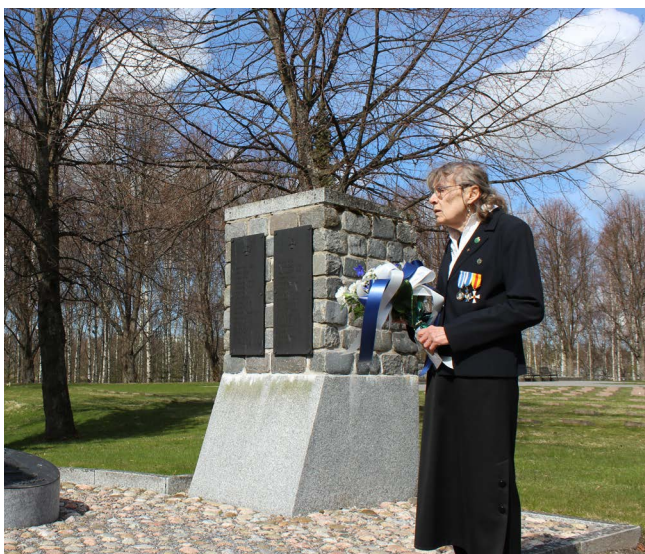
Wir ziehn in den Kampf über Meer
und Land
wir trotzen jeder Beschwerde
und ruhen darf nicht unsere Hand
bis frei ist Finnlands Erde.
(ur Jägarmarschens tyska version)

**De svenska frivilligas gravkulle
(19 stridsmän)**

Och stupar vi på blodad bana
skall ryktet pränta våra namn
på nya tiders segerfana
och det blir oss gott i dödens famn.
(2. versen ur Svenska Brigadens
marsch)

Tuula Harjunpää.

Gunwor Pätt.

Jouni Lilja.

Soldatgossegillet avslutade sin verksamhet

Svenska Österbottens Soldatgossars Traditions-gille r.f., som startade år 1996, avslutade officiellt sin verksamhet vid årsskiftet 2019/2020 på grund av att medlemmarna blivit äldre. Få deltog numera i möten, resor och träffar. Däremot fortsätter intresset för den som orkar och vill delta i tisdagsarbetet och söndagsjoureringen i Krigsveteranmuséet samt restaurangträffar i Silveria – såsom krigsveteranerna gjort under många år.

Fortsättningskriget och mobiliseringen 1941 kom att i hög grad sätta sin prägel på ungdomsverksamheten. Skyddskårspojarna tjänstgjorde som stafetter på de lokala staberna, men pojkverksamheten måste effektiviseras. Det blev en helt ny, självständig organisation i nära anslutning till skyddskåren. Skyddskårens kommandör, generallöjtnant Lauri Malmberg, utfärdade en dagorder den 17 september 1941 – soldatgossar. ”Må det vara pojkarnas namn, det har givits av Runeberg – det är ett sköldmärke för fädernas arv och för en frivillig fosterlandsförsvarare.” Över 1700 utbildade soldatgossar fanns i Österbotten under krigstiden. De erhöll praktisk och teoretisk utbildning, sommar- och vinterläger, tävlingar, formell exercis, triangelsiktning m.m. Äldre soldatgossar fick uppgifter såsom vakthållning på olika ställen i samhället, med utkvittering av vapen och uniform. År 1944 avslutades verksamheten enligt fredsöverenskommelsen mellan ryska rådsrepubliken och Finlands riksdag.

Arbetet i vårt traditions-gille har fortsatt sedan starten i vanlig föreningsstil med vår och höstmöten.

Mårten Holmberg och Håkan Haggström med fanan.

I samband med mötena har hållits föreläsningar och exkursioner har gjorts till historiska platser. Vi har hållit kontakt med Soldatgosseförbundet och svenskspråkiga gillen. Mårten Holmberg är fortfarande styrelsemedlem i Soldatgosseförbundet.

År 2001 utgav Svenska Österbottens Soldatgossars Traditions-gille r.f. Boken ”Samma eko gav våra steg”. Boken är skriven av Nils-Erik Nykvist, som tillsammans med en

redaktionskommitté sammanställt tryckalster, bilder, intervjuer, skrivelser. Ur svenskösterbottniskt perspektiv behandlas här Skyddskårens ungdomsorganisation, skyddskårspojkar och soldatgossar.

Vi har också gjort talkoarbeten i Krigsveteranmuséet i Vasa samt pärtspikning på etappstugan på Gloskär.

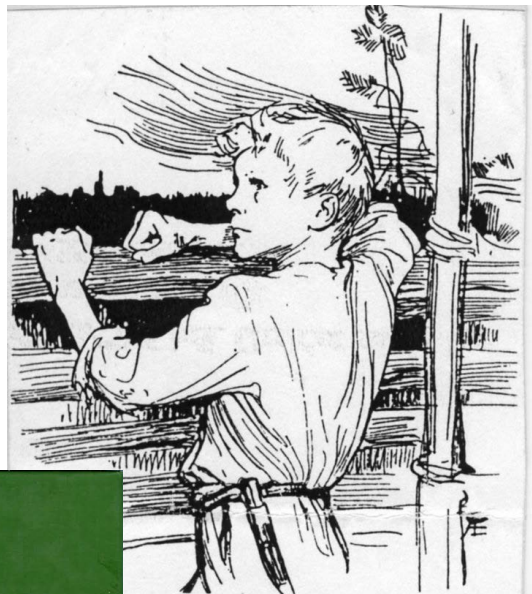
Bjarne Hammarström

Bjarne, Birger och Göran.

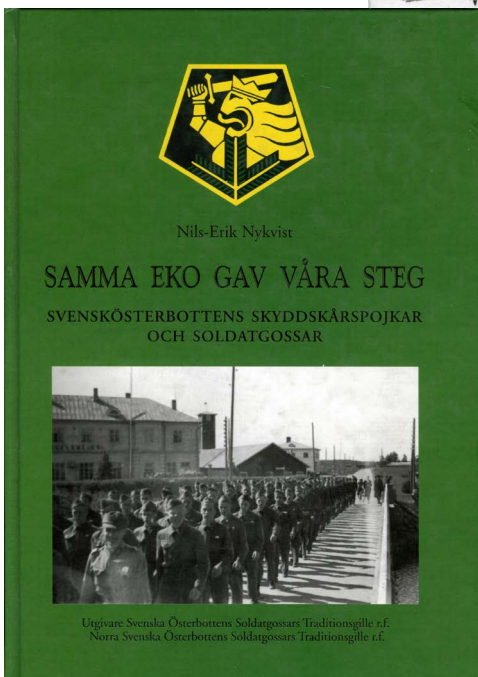
Albert Edelfeldt:
Soldatgossen.

Soldatgosskorsets historia

Martti L. Laitinen som tog initiativ till soldatgosskorset har berättat att tanken på det här minneskorset föddes redan år 1975, då man i Hohenlockstedt den 25.2. firade de första jägarnas (Pfadfinder) ankomst till Tyskland 60 år tidigare. Bland dem som deltog i festligheterna fanns också Martti L. Laitinen och Tapio Saarni. De diskuterade ett soldatgosskorset, men ärendet togs inte upp förrän 1989 vid de nordiska gillesdagarna i Ekenäs. Då visade Tapio Saarni för Laitinen en ritning av det soldatgosskorset som han planerat. Vid samma tillfälle beslöts, att korset skulle utkomma år 1991, 50 år efter Malmbergs dagorder. Förebilden till korset är Järnkorset (Mantua-korset), som Preussens kung Fredrik Wilhelm III grundade 1813. I korsets mitt är placerat soldatgossarnas gyllne konditionsmärke av I klass. Soldatgossmärket fick officiell status 29.4.1992.

Bjarne Hammarström

Boken:
Samma eko gav våra steg.

En borgåfamilj under röda tiden

En av de personer som förekommer i den här berättelsen är Johan August Borgström. Han föddes år 1861 i Borgå, son till en sjöman, som dog ombord på borgåbarken Hanna Maria och begravdes någonstans i Atlanten.

Släkten härstammade ursprungligen från Borgby i Sibbo, men hade redan länge funnits i Borgå. I sin ungdom hade också Johan August varit på sjön och senare börjat ägna sig åt mera tekniska yrken på landbacken. Efter sin första anställning på maskinfirmen P. Sidorow i Helsingfors knöts han år 1895 till Aug. Eklöfs Borgå Hästskofabrik, först som teknisk ledare och sedan som disponent. Där verkade Johan August ända till sin pensionering 1930. Och åtta år senare blev han min morfar.

Men före allt det här så hade han ingått äktenskap med Hilda Sofia Berg, även hon från Borgå, fastän en del av hennes rötter fanns i Borgnäs. Med gemensamma krafter lyckades de båda frambringa fjorton barn, av vilka nästan alla uppnådde vuxen ålder. Längre fram skall vi träffa några av dem.

I Finland präglades året 1917 av politisk oreda och åsiktpolarisering. Runtom i landet bildades skyddskårer och röda garden och i juni kom de sistnämnda under bolsjevistiskt inflytande. På hösten följde maktlagen, lantdagsupplösningen och sedan i november storstrejken, under vilken det kommande upproret redan planerades. Självärdighetsförklaringen

Johan August Borgström.

passerade rätt så oförmärkt och överraskande nog så erkände ryska Folkkommisariernas Råd Finlands självständighet. Under strejken i november utförde röda huliganer en mängd brutala våldsdåd och tiotals medborgare mördades.

I Borgå rådde lugnet före stormen. Befolkningen var i huvudsak vit, men inom vissa industrier hade nog radikalsocialismen slagit rot. Senaten hade äntligen börjat vidta åtgärder för att återställa ordningen i landet och bl.a. grundat Saksaniemi Ordningsskolan några kilometer nordväst om Borgå. Den här polis-skolan blev omedelbart en nagel i ögat hos de röda, och den 17. november anlände en styrka på 350 man per tåg till Kiala, för att därifrån anfalla och tillintetgöra sitt mål i Saxby.

Familjen Borgström bodde i Johan

Augusts tjänstebostad alldeles intill Hästskofabriken nära järnvägsstationen, d.v.s. på det smala område, som ligger mellan järnvägen och gamla Tavastehusvägen. Trots att några av de äldsta barnen redan lämnat föräldrahemmet, så var huset välbefolkat. De barn som bodde kvar var i åldern aderton till sju år. Mig har berättats, att Johan August upprätthöll ordning och reda såväl i hemmet som på arbetsplatsen. Fabriken hyste både anpassningsbara arbetare och sådana, som inte uppskattade disciplin. De senare skulle snart visa sig utgöra ett hot mot familjens välfärd. En del av de anställda umgicks med chefens familj; hjälpte till där det behövdes enligt tidens sed. Några t.o.m. byggde åt barnen en liten tåg bana, som slingrade sig genom trädgården. Så att idyllen kunde ha varit fullständig, om inte tiderna hade radikaliserats på vänsterkanten. Veterligen var fabriken framgångsrik; världskriget hade medfört att ryska armén behövde hästskor som aldrig förr och produktionen hade redan fått nya utrymmen, den s.k. Nya Fabriken.

Tidpunkten för de rödas anfall på Saksaniemi var sådan, att de borgströmska barnen var i skolan inne i staden. Greta var en av de yngre i syskonskaran, 13 år. Långt senare har hon berättat hur det kändes:

” Vi hade inga riktiga lektioner den dagen, vi fick sticka knävarmare åt skyddskåristerna. Plötsligt kom föreståndarinnan och sade att alla skulle gå hem, det var för riskabelt att bli kvar i staden. Ett rykte sade, att en avdelning rödgardister var på väg

Nygård folkskola.

mot Borgå med tåg från Kervo. Vi tog med våra mindre syskon och sprang hem. Då var far inte mera hemma. Hemkomna hördes skottlossning från Kiala och Saksaniemi hållet. Sedan blev det tyst. Om en stund syntes de röda på landsvägen på väg in mot staden. Alla hade gevär och röda bindlar runt armen. De närmade sig vårt hus och skrek åt oss att hålla oss inne. Vi visste att många av dem var hatiska mot vår far, som dom kallade slaktare, så vår rädsla var stor. ”

Så här skrev alltså Greta i sina ” memoarer” ungefär sextio år senare. Anfalllet på Saksaniemi kostade försvararna två mördade; de flesta av polisaspiranterna lyckades fly norrut. Bland dem fanns en Armas Blomqvist, som sedan deltog i frihetskri- get, avancerade till polismästare i Borgå, och senare gifte sig med Fanny, Gretas storsyster. Familjen kände sig nu utsatt i hemmet och till natten var de tvungna att söka skydd i det närbelägna åldringshemmet Johannisberg.

Trots att kriget ännu inte börjat, var det här ändå upptakten till en otrygg och miserabel tillvaro, där bl.a. livsmedelsbristen gjorde att motsättningarna snabbt förvärrades. Julen firades i största armod; familjen hade varken skinka eller lutfisk på bordet, inte ens vitt bröd fanns att få. Vänstertidning-

arna spred hets och hotelser samtidigt som rövarpatruller hemsökte gårdarna i omgivningen. Skyddskåren i Borgå organiserades och vapen anskaffades i mån av möjlighet.

Greta med syskon förstod att fadern hade anslutit sig till kåren, fastän det inte talades om saken. Han övade sig dagligen med sitt gevär, gjorde laddningsgrepp allt bättre och snabbare. Till kvällen bytte han om till uniform med tillhörande grova kängor och benlindor. Sedan försvann han till övningar och kom ofta sent hem. Greta skriver dessutom om sammandrabbningar, men det förblir oklart i vilka han skulle ha deltagit.

Det röda upproret startade 27. januari 1918 och från början stod det klart att Borgå och Sibbo i praktiken var omringade av fienden. Vi har alla läst om den mer eller mindre misslyckade aktionen mot Kervo, men huruvida Johan August deltog vet vi inte. En av de medverkande, J. T. Ketonen skriver i sin bok ”Adjutant och kommandant i frihetskri- get:”

” Avfärden från Borgå blev likväl fördröjd genom att ingen av lokomotivförarna befanns villig att föra ett militärtåg. Man måste slutligen tvinga en förare och en eldare att ställa sig till förfogande, och jägare Gunnar Stenbäck, vars adjutant jag då var,

kommenderade mig till vaktjänst på lokomotivet.”

Lokföraren var Johan Augusts äldste son, Walter (29 år).

Därefter följde några uppehållande strider norrut, men oddsen var inte bra för borgåborna. Den 7. februari upplöstes skyddskåren och order gavs att utrymma staden. Det är allom bekant hur den operationen för- löpte, men här kommer Gretas ver- sion:

” Vi måste fly från vårt hem och lämna allt. Till Nygård på Vessölandet skulle vi styra kosan. På förmiddagen gav vi oss iväg, en äldre bror (Hugo 18 år), två mindre syskon och jag. Vi hade en kälke med en stor låda, i vilken vi packat våra tillhörigheter. På lådan satt Erik (9 år) och Eva (7 år); storebror drog och jag sköt på. Vi var inte säkra hur vi skulle hitta fram, för tidigare hade vi bara färdats landvägen. Nu skulle vi ta oss över fjärdarnas isar. Snön föll tät och mot slutet började det skymma. Det var en resa som man aldrig glömmet. Bror Hugo var känd för att ha dålig orienteringsförmåga och vi andra visste ingenting. Vi var rädda, rentav skräckslagna inför denna färd. Men vi kom fram till Nygård skola; där bodde och verkade de äldre systrarna Agnes (26 år) och Elsa (21 år). ”

Ja, det var säkert en lång och besvärlig promenad för ungdomarna. Jag har själv i mitten av 1940-talet vintertid med häst och släde färdats samma sträcka, då varken bussar eller plogbilar kunde ta sig fram på vägar- na. Man startade tidigt från Nygård, när det ännu var mörkt och litade på att körkarlen hittade rätt. Det gällde att undvika svaga isar och speciellt att hålla sig borta från Källsund, där det oftast var öppet vatten.

Den upplösta skyddskårens manskap började söka sig söderut mot skär- gården mestadels via Vessö. De röda följde efter skyddskåristerna, lyckligtvis med ett par dagars fördröj-

ning. De vitas huvudstyrka samlade sig på Pellinge, där det sedan kom till väpnad strid. Efter att de röda övertagit Borgå var det omöjligt för familjen Borgström att stanna kvar i staden, så att resten av syskonen och även föräldrarna flyttade till Nygård. Där var stämningen tryckt och trängseln stor, speciellt som ytterligare ett tiotal skyddskårister sökte nattkvarter på skolan.

Greta skriver:

” Följande dag fick vi se en skara rödgardister med skolan som mål. Rätt svärande frågade de efter far, företog husundersökning och lika mycket svärande gick de därifrån. ”

Vid det här laget var Johan August, Bruno (24 år), Hugo (18 år) och Carl Gustaf (17 år) redan på väg bort. Av någon anledning valde den här gruppen att bege sig mot Onas och Pörtö. Jag tror att Johan Augusts relativt höga ålder (56 år) gjorde honom ovillig att delta i öppen strid; huvudsaken var att hålla sig undan och överleva.

Vi skall nu bekanta oss med Hugo Borgströms dagbok, som han skrev nästan så länge, som kriget varade.

Han börjar med den redan relaterade kalkfärden till Nygård, ankomsten dit, nämner att även resten av familjen anländer och att flyktingar passerar hela natten. Följande dag far Hugo tillsammans med sina två bröder och fadern vidare med häst och släde. Först till Onas och sedan med roddbåt till Rågsjär. Dit kommer också två av skyddskårscheferna. Man får veta att Borgå nu behärskas av de röda och att dessa är på väg mot Suni och Pellinge. Morgonen den 9. februari börjar med risgrynsgröt och därefter blir det båtfärd genom issörja till Andersholmen. Havet håller på att frysa till och det är 9 grader kallt. Gruppen omfattar sju personer, som får kvarter hos Lundqvistskan, 69 år gammal gumma (!)

Följande dag, den 10. ser man att en viss stabilitet inträtt i tillvaron. Inga underrättelser från omvärlden. Vinterkyla med snöyra, båtarna dras upp.

Hugo och Johan August.

Middagen består av potatis, kokt saltad strömming, abborre smör, bröd och kött. Utan att vidare fördjupa oss i dieten här ute i förskingringen, ser vi att dom ändå lyckas få mat och förnödenheter. Stor hjälp tycks dom ha haft av en Viktor Kullberg, som gör rekongoseringssturer uppåt land. Senare grundades ett s.k. linjekontor på södra Emsalö, som till och med lyckades ordna med postgång till och från Borgå.

Småningom blir det naturligtvis långtråkigt och man undrar hur länge den här landsförvisningen skall vara. Dessutom finns alltid rädslan för att bli fångade av de röda. En och annan av stadsborna hade väl också svårt att anpassa sig i en miljö av snö och is, och där man skall tränga ihop sig i en liten primitiv stuga. Hugo skriver:

” Måndagen den 11. februari. Uppstigning kl. 6.45, frukost och vedhuggning. Kanonad kan höras från pellingehållet. Flyktingar kommer till Andersholmen. Kortspelning. Sexton man och en häst bege sig mot Pörtö. Middagstid far en motorbåt från Pörtö mot Pellinge Kaffe och kvällsgröt avslutar dagen. ”

Här visste man ännu just ingenting, men detta var dagen för Pellingeslaget.

För andra gången blir skyddskåristerna hemlösa och skärgården kring Pörtö fylls av krigare, som söker sig nya kvarter. Männen på Andersholmen får småningom veta hur striderna har förlöpt. Bland de vita har Schybergsson, Juslin och Grönholm stupat; enligt hörsägen har de röda förlorat 300 – 400 man. Fienden har skjutit med kanon och i Orrby har varit en träffning med flera döda. Läget är kritiskt, skriver Hugo. I takt med att flera flyktingar kommer till Andersholmen börjar alla möjliga rykten cirkulera.

Det berättas att Mannerheims trupper är i Nickby; man väntar sig undsättning av ångaren Baltic (Ågir?). Många har mördats i Borgå och pappa Johan August har hotats till livet. Någon tror sig ha sett tyska flottan ute till havs; på Kiala gård lär de röda ha anställt dans och festligheter. Sockerutdelning i Borgå. Mot slutet av februari börjar havet vara isbelagt överallt. Det underlättar trafiken och transporterna för de vita, men tyvärr även för de röda. Trots att de rödas sökpatruller rör sig på Emsalö och Vessö, så vågar sig Hugo och hans bröder ibland till Nygård, där mor Hilda Sofia och systrarna fortfarande finns.

Så till exempel far han dit den 22. och där finns han ännu en vecka senare, då de röda företar sig en stör-

re raid mot Pörtö. Tack vare en rådig borgådam har dock skyddskåristerna blivit förvarnade. Det var den gång- en då ” det skulle göras blodpalt på Pörtö.” Johan August finns någon- stans i närheten, men vi vet inte ex- akt var. Sannolikt hade han alltid nå- gon av pojkarna vid sin sida. Också Nygård får påhälsning av fienden; en granne Stjernberg blir tillfångatagen och en annan, Lindqvist lyckas göm- ma sig på vinden.

Den första eller andra mars beger sig Johan August, Bruno och Carl Gustaf iväg mot Pellinge, troligen därför att det berättats att man via Hogland kan ta sig över till Estland. Den här resan skulle sluta illa. Hugo har mycket att skriva de här dagarna. Jag citerar:

” Fredagen den 1. mars. Meddelan- de om att de röda (enligt uppgift 200) blivit motade i Varlax. En röd stupat. Flera sårade förda till Helsingfors igår, ett tjugotal. De röda få förstärk- ningar, antagligen från Sibbo, enligt en uppgift från Borgå omkring 1000 man. Pörtö omringat från tre sidor. De föra med sig två kanoner. De rö- das ambulans jämte rödgardister be- gav sig igår afton förbi Hummelsund åt Pellinge till. Rykten om att Lind- hagen jämte andra svenska vänster- socialister skulle ha rest med de röda till Pörtö för att underhandla med de vita. Borgå nästan fritt från röda, även borgåröda med till Pörtö. En- ligt mitt antagande ha skyddskåris- terna erhållit den väntade ångaren och farit iväg till Reval. Enligt ett rykte ha 25 000 ryska soldater och rödgardister flytt från Reval till Hel- singfors vid tyskarnas intåg i staden. Två tyska flygskepp ha besökt Pörtö. En isbrytare har brutit upp isen om- kring Pörtö. Rykten om att Peters- burg vore intaget av tyskarna. De röda i Borgå hota med sträng husvi- sitation och vapenletning.

(En salig blandning av sanna och osanna rykten. Om inte livet där- ute hade varit så obehagligt, så kun- de man nästan småle åt historierna.)

Lördagen den 2. mars. Strålände

vackert marsväder. Uppstigning kl. 7.15, sjuk hals, litet huvudvärk, snuva. ”Piruhålet” färdigt !!!! En- ligt min tro har de röda dragit sig tillbaka då de funnit Pörtö tomt. Säkra underrättelser om att 390 rödgardister stupade i Pellingesla- get. De röda kastat sina döda un- der isen.

Söndagen den 3. mars. Kallt, Upp- stigning kl. 7.10. Pappa och troligen Bruno och Kalle föras fångna förbi skolan. Fängslade jämte Vestman på Sillholmen nära Sondby. Hade be- givit sig 3-tiden igår (förrgår) från Pörtö då skyddskåren skingrade sig. Färd till Sondby, där de blevo över natten. Där blev de ganska väl be- handlade, fingo mat av ortsbefolk- ningen. Anlände till Borgå vid 9-ti- den. Kalle frigiven.”

Förrän vi går vidare skall jag förkla- ra ” Piruhålet.” Från skolans slöjd- sal ledde en trappa upp till vinden. Under trappan fanns en skrub, i vilken slöjdverktygen förvarades. Längst inne i skrubben hade Hugo gjort en lucka i golvet, varifrån man i hemlighet kunde krypa ner under huset. Möjligen finns luckan kvar ännu idag. Ett par gånger måste Hugo gömma sig, när de röda kom på be- sök och en gång satte han sig bland skoleleverna, iklädd kortbyxor, har det mig berättats.

Men vi går tillbaka till dagboken; jag citerar:

” Detaljer vid fängslandet. De fyra (Pappa, Bruno, Kalle och Vestman) hade hunnit till Sillholmen efter att ha vandrat till fots tre och en halv mil (?), från Pörtö till Pellinge och därifrån mot Sondby, då de satte sig ner för att vila sig. De hade knappt satt sig ned, förrän två skyddskåris- ter kommit skidande mot holmen för- följda av rödgardister. De fyra göm- de sig nu. De två skyddskåristerna sluppo dock helskinnade undan ut åt havet ehuru ungefär 20—30 skott avlossades efter dem. De förföljan- de röda redo nu av och an på den lil- la holmen. De fyra voro nu tvungna att giva sig fångna.

Uttröttade måste de nu vandra den långa vägen till Sondby. Under vä- gen hotade rödgardister att skjuta Vestman, men blevo hindrade av de andra. En av de röda yttrade bland annat: Det var väl att ni kom i våra händer, att ni inte råkade i malmhuli- ganernas händer. I Sondby tvangs en bonde att giva dem rikligt med mat, varefter de fingo sova i ett litet rum. Tidigt på söndag morgon begåvo de sig iväg till Borgå. Enligt ett rykte ha 80 fångna syddskårister blivit skjut- na i Sibbo. Elsa, Fanny och Ester fara till staden på morgonen. Åter- vände på eftermiddagen. Två döda röda hämtades igår till Borgå.

Måndagen den 4. mars. Vistelse på Nygård. Elsa, mamma, Ester och Fanny fara till staden. Ester åter- vänder på eftermiddagen.”

Så här ungefär fortsätter tillvaron på Nygård skola ända till krigsslutet. Damerna tycks röra sig fritt mellan landet och staden; jag undrar vem av dem som kunde hantera ett hästeki- page. Hugo far inte mera ut till skär- gården, det var nog bekvämare på Nygård. En vecka framåt håller han sig sysselsatt med att måla. En bly- ertsteckning har jag kvar i min ägo.

Också syster Greta har memorerat händelserna kring fängslandet. Hon upplever det hela mera emotionellt än brodern. Så här beskriver hon sa- ken ur sin synvinkel:

” En söndag morgon ser vi två häst- foror köra förbi Nygård. Detta är ju far och våra bröder; skrek vi alla. Vi rusade ut, men kunde ej hejda dem. Kuskarna piskade än mer på hästar- na och försvann. De var tillfångatag- na och vart skulle de föras. Hos en granne fick vi en häst förspänd och körde efter, hann också upp dem i Borgå. Där föstes de in i en fängelsehåla, ett litet källarum med galler för fönstret. Där var re- dan många andra och utrymmet var minimalt. Stengolv och litet lös halm var deras sängplats.”

Från Estland kom tyskar med flyg- maskin och kunde bekräfta, att det

via Hogland var möjligt att komma över Finska Viken. Mången skyddskårist började söka sig över till grannlandet, men det är en annan historia.

Vi återvänder till Gretas text; jag citerar:

” Nu flyttade vi småningom tillbaka till vårt hem. Till en början fick vi besöka vår far och till och med föra litet mat åt honom. Men vi fick endast träffa honom genom att tala i en lucka. Varje dag märkte man, hur en och annan hade försvunnit. Slutligen var far så trött och slut, så dom fann för gott att släppa honom fri. Nu hade han vistats där 5—6 veckor. Han fick komma hem. Den friheten blev dock inte långvarig. Några av domarna godkände inte detta, utan han skulle fängslas på nytt.

Ett bud kom dagen innan, att han skall söka sig i säkerhet, för följande dag skulle han anhållas igen. Många av hans arbetare ville inte detta, men de hänsynslösa fick sin vilja igenom. På kvällen fick vi honom att uppsöka norska (eller svenska?) konsulatet och där få en fristad och där fick han stanna. Nästa dag kom en trupp rödgardister tågande, de omringade huset och kom in. Gjorde husundersökning och förökte få oss att tala om var far fanns. De hotade med bajonetter om vi inte skulle bekänna. Detta gjorde vi nu inte, utan dom fick gå sin väg. Min skräck för detta garde fanns länge kvar; hela kroppen skakade och darrade vid åsynen av dem.”

En vecka in på april nås Nygård av underrättelser, att tyskarna besatt Hangö och Ekenäs och att det röda folkkommisariatet flytt till Viborg. De närmaste dagarna hörs artillerield från olika håll; Kyrkslätt, Helsingfors, Lovisa, Pernå. Det rapporteras om strider i Alberga och Forsby och att en mängd fartyg setts ute på havet.

Hugos sista anteckning är från 13. april:

” De röda har lämnat Borgå kl. 4 på eftermiddagen och dragit sig till

Andersholmen.

Mäntsälä och Pukkila. De vita väntas intåga i staden ännu i afton .”

Det gick några dagar förrän de vita i form av Thesleffs bataljon kom till Borgå. Det är över. Alla de som tvingats övervintra i skärgården kan nu återvända till sina hem. Åtskilliga personer i staden med omnejd har rånats, misshandlats, fängslats och mördats. Nu efteråt bestraffas en del missdådare, andra slinker iväg österut. Den lagliga administrationen kan återuppta sitt arbete.

Liksom alla andra kunde nu familjen Borgström återgå till vardagen; produktionen på Hästskofabriken fortsatte, möjligen med reducerad personal. Vad uträttade då Johan August och hans söner under den gångna krigsvintern? Kanske inte så mycket, men dom klarade sig något så när helskinnade. Johan August befordrades i något skede till sergeant i skyddskåren och fortsatte att vara aktiv i organisationen.

Efter Hilda Sofias bortgång 1926 levde Johan August ännu aderton år och hade vid sin död 18 barnbarn, bland dem undertecknad.

Vi har sett att två av barnen lämnade efter sig skriftliga vittnesmål om sina upplevelser under den röda parentesen i Borgå med omnejd. De andra

syskonen var sparsamma med sina berättelser; det handlade mest om hur fadern och pojkarna fängslades. Agnes hade nog en del otrevliga minnen, t.ex. grymheterna i Londböle. Hon fortsatte som lärarinna på skolan ända till år 1959. Elsas tid blev litet kortare.

Eva som var yngst i syskonskaran hade inga detaljerade minnen från detta krig; men tjugo år senare blev hon min mor. Och ett par år senare krigsänka. Följande år var också Fanny i samma situation. Som sjuksköterska på olika militärsjukhus upplevde Greta omskakande händelser under de senaste krigen, men hon överlevde. Ester gifte sig med en jordbrukare från Västnyland; han hade varit med i Sigurdskåren.

Hugo blev en framgångsrik arkitekt, Carl Gustaf (Kalle) var på sjön största delen av sitt liv och Walter fortsatte att köra tåg. Även de övriga, här icke nämnda, syskonen levde ett normalt liv, så länge det varade.

Robert Sederholm

Källor:

Hugo B's Dagbok våren 1918

Greta B: Stigande oro

Helsingius: Pellingekåren

Ketola : Som adjutant och kommandant i frihetskriget

BOKRECENSION

Carl-Magnus Fogelholm:

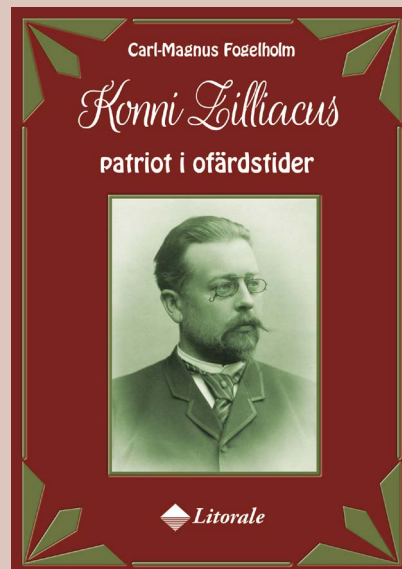
Konni Zilliacus patriot i ofärdstider - 364 sidor

Aktivisten, juristen, författaren Konrad Viktor Zilliacus (1855-1924) deltog på många sätt i kampen för en slutlig separering av Finland från det ryska kejsardömet. Han medverkade vid tillkomsten av massadressen och kulturadressen till tsaren. Efter Nya Pressens indragning grundade Konni tidningen Fria Ord (1900-1905), som trycktes i Sverige och sedan smugglades till Finland. År 1904 grundade han Finska aktiva motståndspartiet. Konnis mest revolutionära aktion var ändå Grafton-affären, som skulle smuggla vapen

för att starta revolution i Ryssland redan hösten 1905.

Carl-Magnus Fogelholm berättar om sin morfarsfars insats för fäderneslandets frihet. I boken får vi också bekanta oss med de händelser som förde Finland fram till självständighet. En bra historiebok som samtidigt ger oss möjlighet att närmare lära känna Konni Zilliacus.

GP

Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f:s årsmöte 5. mars 2020

I år höll föreningen sitt årsmöte på Vasa krigsveteranmuseum. Innan mötet hölls ett styrelsemöte. Årsmötesförhandlingarna inleddes klockan ett varvid ordförande Gunwor Pått hälsade alla välkomna. Därefter följde en tyst minut för att hedra minnet av de medlemmar som under verksamhetsåret gått in i den eviga vilan.

Till mötesordförande valdes Gunwor Pått och till sekreterare Tuula Harjunpää. Karl-Erik Källström och Viking Åberg valdes till protokolljusterare och rösträknare. Mötet konstaterades lagligen sammankallat och beslutfört. Årsberättelsen genomlästes och godkändes. Bokslutet föredrogs av Viking Åberg. Revisionsberättelsen upplästes och ansvarsfrihet beviljades de redovisningsskyldiga. Verksamhetsplanen för år 2020 diskuterades. Planen upptar deltagande i kranspatrullerna på De stupade minnesdag 17.5. och Självständighetsdagen 6.12. samt Kamratträff 16.5. på Svenska klubben. Tillfället föregås av uppvakt-

ning vid 1918 års hjältegrav, jägarnas minnesmärke och de rikssvenska frivilligas gravkulle. Föreningen sänder sin representant till sommarkdagarna i Hattula 16.-17.5.2020. En resa till Malax-Korsnäs-Bergö-Petalax tillsammans med Korsholms krigsveteraner 17.6. är planerad. Höstutfärden går till Vesterö.

Medlemsavgiften är fortfarande 20 euro. I avgiften ingår tidningen Veteranen av år 1918 (2 nr/år).

Till styrelseordförande återvaldes Gunwor Pått. Likaså återvaldes Håkan Wörlund (viceordf.), Tuula Harjunpää (sekr.), Thor Guss, Rea Sten, Gustaf Sten och Joakim Rönnqvist. Gustav Geust hade undanbett sig återval. Till nya styrelsemedlemmar valdes Alf Burman och Jouni Lilja.

Gustav Geust åtog sig att också detta verksamhetsår hålla uppsikt över etappstugan på Gloskär. Styrelsen hoppas på god framgång under det kommande verksamhetsåret.

GP

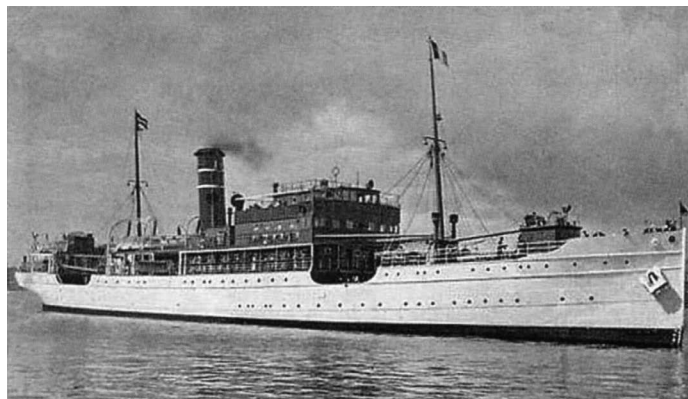
Jägare berättar:

Jägarbataljonens hemresa

I medlet av januari 1918 vände sig Svinhufvuds regering till tyska överkommandot med en uttrycklig anhållan om omedelbart hemsändande av jägarbataljonen, emedan förhållandena i hemlandet krävde det. Den 30.1. fick bataljonen av sin nya kommandör, överstelöjtnant Thesleff, en orientering i läget där hemma, slutande med orden ”Gör allt för att påskynda er avfärd”. Dessa nyheter gav ny fart åt förberedelserna. Bland annat befordrades, främst efter uppnådda tyska grader, till officerare 403 och till underofficerare över 700 jägare.

Natten mot den 14.2. skulle allt ordnas för avfärd. I Bayernkaserne, där 1. kompaniet var inlogerat, rådde en yster uppbrotsstämning. Jag behövde inte ge några ingående instruktioner åt mitt korpralskap eller min grupp – vilken indelning vi då hade kan jag inte minnas. I Libau hamn väntade redan Arcturus och Castor, färdigt lastade med vapen, ammunition och förnödenheter av olika slag. Vi marscherade i mindre avdelningar, civilklädda, längs bakgator till hamnen för att om möjligt för fienden hemlighålla vår avfärd. Vårt tyska befäl hade kommit för att se vår avfärd och ännu en gång önska oss lycklig resa.

Klockan 14 var allt färdigt, båtarna kastade loss och snart gungade vi på en orolig Östersjö. Först gick vi söderut längs kusten, men vid Danzigerbucht tog vi med släckta lyktor kurs mot öppna havet och Ölands södra udde. Detta för att undgå de mest minerade områdena och ryska flottenheter som vaktade på oss. Med största möjliga fart ångade vi framåt i mörker och ganska grov sjö. Visst levde alla ombord i stor spänning den natten. Efter att med god aptit ha ätit av den goda och rikliga mat, som bjöds ombord och att utan större deltagande ha blivit vittne till kamraternas sjösjuka, började även jag

**S/S Arcturus
forlade hem
huvudkontin-
genten av
jägarna till
Vasa.**

känna ett visst obehag av gungningarna. För säkerhets skull uppsökte jag min plats i II klassens röksalong, lade mig på rygg på den mjuka soffan och somnade bort från gungningarna och de ryska u-båtarna och minorna och allt utom lyckokänslan av att vara på väg hemåt.

I morgongryningen vaknade jag av att maskindunket upphörde. Man hade sett några misstänkta ljus förut, men snart visade det sig vara två svenska torpedbåtar, som skulle eskortera oss genom svenska vatten norrut. Vi var i säkerhet. Nu vågade vi börja prova de nya gröna uniformerna med påsydda gradbeteckningar, till och med sporrar och sablar söktes fram ur packningen. Första dygnet gick vi genom öppet vatten, men vid Landsort mötte oss isen. Nu började det otåliga väntandet. Endast långsamt arbetade sig båtarna framåt och till sist måste vi kasta ankar och invänta Sampo. Ännu gick ett dygn då Sampo måste bunkra. Men sedan gick det framåt efter Sampo, som dånande bröt sönder isen. Det dunkade och brakade mot båtens sidor. Ingen tanke på sömn, som annars också var omöjlig. Man levde ju i starkaste spänning.

Nästa gång kastade vi ankar i Gävlebukten. Castor orkade inte följa, utan fick gå in till Gävle. Arcturus följde ensam Sampo medan månljuset lyste gnistrande över ändlösa snövidder. Med bävan undrade vi mången

gång om Sampo skulle klara de höga packisbanden, som tornade upp sig i vår väg. Men Sampo tog sats och efter andra, tredje gången bröt den motståndet och Arcturus följde ensam mellan höga murar av upptornade isflak.

På nionde dagen var vi i höjd med Härnösand och vände stäven mot Vasa. Alla stod och väntade på att få syn på de första kobbarna och skären som alla var ett stycke Finland. Äntligen sågs konturerna av Norrskärs fyr. Nu mindes jag livligt en solig och kall januaridag år 1915 då jag i Haparandamed blicken tog avsked av fosterlandet och med vemod undrade om eller när jag skulle återse det.

Vi är inne i Vasa skärgård och i en gammal båtränna och farten ökar. Fartyget hissar sin flaggskrud och en jägare står med den svajande jägarfanan på kommandobryggan. Snart har vi skaror mötande kring båten. Hälsningsrop höres när någon ser en kär anhörig på isen eller när någon jägare blir igenkänd. Snart är vi i Vasklot hamn, på dagen tre år sedan de första pfdfindrarna marscherade in genom porten till Lockstedter Lager.

Sedan blev det uppställning och marsch in till Vasa. Här kunde jag omfamna min mor och syster (som senare blev fru Uno Fagernäs). Jägarna hade kommit för att fullfölja den uppgift, som de självmant åtagit sig.

**Rafael Berg, Gruppenführer,
jägaröverste (1894-1985)**

Anslöt sig 25.2. 1915 till Pfadfinderkursen i Lockstedter Lager. I frihetskriget deltog han som kompanichef i striderna vid Lempäälä och Viborg. Under vinterkriget tjänstgjorde han först som kommandör för Avdelning Berg och i krigets slutskede utnämndes han till kommandör för det svenskösterbottniska JR 9. Vid mobiliseringen sommaren 1941 uppställde han JR 61 och ledde detta regemente under framryckningen till Svir. Han avgick ur aktiv militärtjänst år 1945.

Rafael Berg var en av initiativtagarna till Frihetskrigarnas Vårdstiftelse. Det var också Berg som tog initiativet till tidningen "Veteranen av år 1918". Han verkade många år som ordförande för Jägarförbundets avdelning i Vasas.

**SVENSKA SMÅBRUK
OCH EGNA HEM Ab**

PB 35, 10211 INGÅ
Telefon 09-644761

Pitkätatu 28-30 Storalänggatan, Tammipiha - Ekgården
Info@vaasanelainkeskus.fi Auki - Öppet: 10-18, 10-14
www.vaasanelainkeskus.fi

**Advokatbyrå Boucht & Nikula
Hartmansgränd 3**

Adv. Peter Boucht 317 1846
Adv. Peter Nygård 317 2450
Lagman Lennart Johansson 317 3442

www.boucht-nikula.com

RÖNN
Liikennekoulu-Trafikskola
(06) 317 8174, 050 546 5021

PUTTE
Liikennekoulu-Trafikskola
(06) 322 2111, 050 441 4651

RUNE
Liikennekoulu-Trafikskola
(06) 322 2111
WWW.RONN.NET

**UNDERSTÖD
VETERANEN
MED ANNONSER
OCH BIDRAG**

Ordförandens välkomstord

vid 30 års festen den 5 mars 2020

Den 10 februari 1990 grundades vår förening på Handelsgillet i Helsingfors. Börje Backström var en tillskyndare till föreningen. Han var student Borgå Lyceum och verkade i Borgå skyddskår 1926-30, han tjänstgjorde på olika håll i Finland och som bataljonskommendör vid Nylands Brigad 1955-59. Han befordrades till generallöjtnant några år innan han dog år 1999. Han hade klart för sig hur traditionsarbetet ska gå vidare med uppvaktningar och symbolisk verksamhet. Av grundarna från det grundande mötet återfinns en person i salen, godsägaren Henrik Degerman. De trettio åren har gått snabbt. I programbladet hittar ni namnen på alla dem i föreningens styrelse för vilka Frihetskriget och dess traditioner varit och är viktiga. De har burit upp denna förening.

Hufvudstadsbladet utgav ett extranummer i april 1918 under rubriken Det röda skräckväldet i Helsingfors, där tidningen gick igenom alla vårens grymheter. I texten fanns även ett upprop från de borgerliga lantdagsgrupperna: finska partiets, agrarpartiets, ungfinska partiets, svenska folkpartiets och finska folkpartiets lantdagsgrupper.

”Medborgare. Vårt folks nyss vunna självständighet hotas af undergång. På olika orter i landet hava mörka makter rest sig, hvilka i stället för den lagliga ordningen vilja sätta oordning och ett förtryck, utöfvadt af mindretalet. De hindra med våld till och med den folkvalda lantdagen och den af denna tillsatta regeringen att fullgöra sina uppgifter. Vi stå fasta kring den regering, som lantdagen tillsatt för att med lag och rätt styra landet.”

Denna förhoppning gick i uppfyllelse och manifesterades med bondearméns stora parad i Helsingfors centrum den 16 maj. Landet hade pacificerats, självständigheten vunnit kraft i praktiken och lag och ordning återställdes. Ett fotografi med 42 personer i Mannerheims stab, 40 av dessa var finlandssvenska.

Vilka omständigheter talar för att denna traditionsförening har ett berättigande?

Frihetskriget löste två centrala frågor för finländarna. Det ena var att bli kvitt ryssen. Det lyckades. Det andra var att på självständighetens altare bygga ett demokratiskt och generöst välfärdssamhälle, det som kallas ett fritt Finland. Det lyckades.

Foto: Vesa Määttä

Under årens lopp har verksamheten hittat sina former. Vi har ett omfattande program för alla uppvaktningar, ett tiotal, vid de minnesmärken som finns på vårt verksamhetsområde, i stort sett hela sydkusten. Sedan år 2014 har föreningen ordnat en Mannerheimmiddag på Wohls Gärd till minnet av den middag Mannerheim gav vid Frihetskrigets slut. Årets middag sker den 16 maj. Varje år har föreningen ordnat en sommarexkursion till områden där kriget drog fram. Exkursionerna har gått i alla väderstreck. I augusti var det tänkt att fara till Satakunda, ett digert och gott program som Matti Soini har varit med om att designa.

Dorpatfreden 100 år är tänkt att uppmärksammas av traditionsförbundet nästa år med omfattande festprogram. Freden i Dorpat föregicks av flera viktiga svängar såsom: 11 maj 1920. Rådssyssland officiella förhandlingserbjudande till Finland 13 augusti 1920. Vapenvila ingicks mellan Finland och Rådssyssland 7 september 1920. Finland går med på att Repola och Porajärvi utbyts mot Petsamoområdet 14 oktober. Freden undertecknas i Dorpat. 1 december 1920. Fredsavtalet godkänns i Riksdagen med rösterna 163-27 31 december 1920 Fredsavtalet träder i kraft 15 februari 1921. Repola och Porajärvi kommuner överläts till Rådssyssland.

Finland, vårt fosterland är ett bra land för oss och vårt att försvara!

*Carl-Johan Hindsberg
ordförande för Frihetskrigets
Södra Traditionsförening r.f.*

PREMIERINGAR VID 30-ÅRS FESTEN

Följande personer premierades:

Föreningens inramade och nummerade fana tilldelades

- Nr.46 Carl-Johan Grönberg, Sjundeå
- Nr.47 Berndt-Gustaf Schauman, Lovisa
- Nr.48 Christian Cavonius, Ekenäs
- Nr.49 Lilian von Bell, Vanda
- Nr.50 Anders von Bell, Vanda
- Nr.51 Tina Johansson, Helsingfors
- Nr.52 Yrjö-Pekka Rautalahti, Helsingfors

Föreningens nummerade standar med silverplakett tilldelades:

- Nr.15 Mimi Wiik, Helsingfors
- Nr.16 Magnus Westerholm, Ingå
- Nr.17 Henrik Sundbäck, Borgå
- Nr.18 Roger Andersson, Borgå

Blå korset utdelades vid festen till två personer:

Mikael Busck-Nielsen

filosofie magister, församlingspastor.

Präster i frihetskrigets armé hade det inte lätt. I Åbo stift kunde inget ske då stiftet var i de rödas våld. Under kriget anhölls 31 präster, 10 mördades, 82 prästgårdar rånades och 10 brändes. Vid traditionsföreningens 100 års jubileum den 14 april 2018 ordnade Busck-Nielsen kyrkogången och andaktsstunden i Gamla kyrkan och det program som andaktsstunden innehöll på ett elegant och pregnant sätt.

Patrik Westerback

filosofie studerande

Som kurator för Nylands Nation vid Helsingfors Universitet var han initiativtagare för plakett om Jägarrörelsens uppkomst i Nyländska nationshuset 27.10.1914. Han arrangerade plakettavtäckning vid 100 års fest 27.10.2014. Han är medlem i Gröna Bataljonens traditionsförening sedan år 2007 och ordförande från 2016. Gröna Bataljonen arrangerar uppvaktning vid minnesmärket i Elisabetsskvären årligen i februari samt exkursioner till platser där Gröna Bataljonen och Pellingekåren verkat. Patrik Westerbacks farmors far var Robert Estlander som stred i Pellingekåren 1918

Premiering inramad fana. Foton: Vesa Määttä

Premiering standard.

Utdelning av blå korset på jubileumsfesten åt Patrik Westerback och Mikael Busck-Nielsen.

Från ord till handling – reflexioner över utvecklingen 1917–1918

Överste Anders Gardbergs festtal vid Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.
30 års jubileumsfest den 5 mars 2020.

Herr ordförande, bästa medlemmar i Frihetskrigets Södra Traditionsförening, bästa festpublik. Jag vill börja med att tacka för vänlig inbjudan att tala vid traditionsföreningens 30 års jubileumsfest. Jag noterade att föreningen grundades ungefär samtidigt, vintern 1990, som jag själv upplevde ett konkret exempel på hur minnet av Finlands frihetskamp blev högst personliga. Jag var då kapten och studerade i Krigshögskolan här mitt emot Svenska Klubben på andra sidan Elisabetsgatan. Jag hade börjat arbeta på mitt diplomarbete, som behandlade Ålands strategiska ställning, och läste Anna Bondestams bok Åland 1918 som beskrev Nystadskårens långa marsch över isarna från Nystad i februari 1918 och kårens strider mot ryska trupper och tillskyndande röda trupper på Åland. När jag läste berättelserna fick jag en obeskrivlig ”deja-vu” upplevelse och upplevde att jag ju själv hade varit med, såpass stark var upplevelsen. När jag sedan började gräva i mitt minne så kom jag ihåg hur jag som ung pojke, redan före skolåldern brukat sitta i min farfar Carl-Rudolfs famn, då han efter maten brukade lyfta upp mig i famnen, röka pipa och berätta spännande historier, inte enbart om Nystadskåren, men också om Napoleonkrigen och om hans favoritgestalt ur pojkböckerna, Horatio Hornblower. Sannolikt tändes ett intresse för såväl historieforskning som för det militära då.

Nu har det förflutit redan 102 år sedan Finland blev självständigt genom ett förödande krig där man både befriade landet från ryska trupper och försvarade den lagliga statsledningen gentemot en regelrätt statskupp, där laglighetsprinciperna sattes åt sidan, med ett regelrätt inbördeskrig som följd. Sett mot denna bakgrund har det ofta förundrats hur det var möjligt att Finland endast drygt 20 år senare kunde stå eniga mot det ryska – eller rättare sagt sovjetiska angreppet. Säkerligen hade den sovjetiska klumpiga propagandan sin andel, likväl som den snabba ökningen i levnadsstandard som det unga Finland kunde uppnå genom hårt arbete och som gav ett bevis på att det fanns ett samhällssystem som var värt att försvara.

Min farfar Carl-Rudolf skrev som ung tonåring regelbundet dagbok. Det var ur denna dagbok jag senare har kunnat jämföra mina ”deja-vu-upplevelser” baserade på hans berättelser med hans verkliga ”krigsstig”, först från det röda Åbo till Nystad, där Nystadskåren samlats, likt Sigurdskåren i västra Nyland och Pellingekåren i östra Nyland.

Efter de första skärmytslingarna i Vemo, som ledde till att de röda började samla trupper för att utkräva hämnd, var de vita dock tvungna att försöka ta sig till Österbotten. Eftersom fronten redan etablerats norr om Björneborg var den enda möjliga vägen att försöka ta sig till Åland för att där utverka en isbrytartransport till Österbotten. Efter den mödosamma marschen över svaga isar på det stormande Skiftet lyckades Nystadskåren avvärja ryska trupper genom list och fick blodad tand och beslöt att försöka fullborda befriandet av Åland från ryska trupper. Väl på det åländska fastlandet mötte Nystadskåren dock på ett hårdnackat motstånd både från ryska trupper samt från rödgardister som kommit från Åbo med isbrytare för att slutligen slå de förhatliga vitgardisterna. I detta skede trädde Sverige in i spelet och lyckades förhandla fram ett vapenstilleståndsavtal på Åland, främst för att uppnå egna målsättningar att få kontroll över ögruppen. Genom att undanhålla Mannerheims telegram som uppmanade Nystadskåren att befria Åland på egen hand lyckades svenskarna förmå Nystadskårens ledning att lägga ned vapnen, likt de ryska och röda truppena. Därmed transporterades Nystadskåren med isbrytare till Sverige och med tåg via Haparanda till Seinäjoki, där de efter inspektion av Mannerheim direkt sändes vidare till Satakundafronten.

På basen av min farfars och hans bröders dagböcker skrev min småkusin Annvi Gardberg och jag för några år sedan boken ”Över Branten – Bröder i krig 1917–1918”. Förutom själva stridsberättelserna, som självfallet fascinerade mig såväl som ung och senare som militär, var det dock en annan aspekt som blev påfallande när jag läste min farfars dagböcker från år 1917, nämligen hur hela samhället radikaliserades på en relativt kort tid. Läget i Finland hade under de första åren av världskriget 1914–16 inneburit ett ekonomiskt uppsving då den finska industrin varit fullt sysselsatt att leverera varor och råvaror till den ryska krigsmakten. Den ryska revolutionen och sammanbrottet i statsapparaten ledde på en kort tid till arbetslöshet och brist på varor och mat vilket skärpte samhällsklimatet. Socialistisk agitation fick en god grogrund likt läget i Ryssland.

I dagböckerna kan man väl följa med hur det hårda samhällsklimatet snabbt ledde till hätska utfall, till något som idag skulle kategoriseras som ”hatprat”. De hätska orden styrktes ytterligare genom propaganda och det som idag skulle kategoriseras som ”fake news”, där tonen skärptes

under årets lopp. Radikaliseringen av arbetarrörelsen ledde under året till omfattande strejker och till slut till generalstrejk. Då såväl ordningsmakt som brandkår omfattades av strejker ledde det till att såväl arbetarna som borgarna började arrangera egna ordningsgarden för att, som man sade, ”säkerställa ordningen”, vilket i sin tur ökade riskerna för att läget skulle övergå från ord till handling. Min farfar Carl-Rudolf skrev i sin dagbok den 30 september 1917 ”det är inte långt mera till branten och vi störta utför. Skyddskårer och röda garden – en liten tändande gnista och vi ha blodigt medborgarkrig”. Knappt fyra månader senare fick han rätt, då de röda gick från ord till handling och utlyste revolution. Dock måste man tillägga att som tur så gick även Carl-Rudolf över från ord till handling, tillsammans med en stor del av sina klasskamrater och sina 18 och 16 år gamla bröder, i annat fall hade Finlands öde sannolikt sett annorlunda ut i dag.

Även om det har förflutit 102 år sedan dessa händelser är det viktigt att ha denna utveckling och dessa händelser

i åminnelse ännu idag. De senaste åren har vi bevittnat en betydande förändring i det allmänna debattklimatet, inte bara i Finland utan också globalt. I dagens medieklimat har tonen skärpts betydligt de senaste åren. Den offentliga debatten har blivit mera hätsk och oresonlig, debatten polariseras, gränserna för vad som kan sägas verkar tänjas hela tiden och riktade informationskampanjer med antingen falsk eller tillrättalagd sanning är en del av vardagen. Erfarenheten från åren 1917–18 visar att tröskeln att övergå från ord till handling kan sänkas genom ett fortsatt ifrågasättande av myndigheters åtgärder, av hatprat, av vinklad propaganda, ”fake news”, smutskastning och medvetet missförstående av motparten. Därför är det viktigt att man inte åsido ser erfarenheterna, bara för att de skett för 102 år sedan, utan fortsatt värnar om att bibehålla värdigheten och en dialog baserat på fakta samt genom att respektera våra demokratiskt valda institutioner. Genom att göra det säkerställer vi att även kommande generationer får åtnjuta samma friheter som vi redan har tagit som självskrivna.

Jubileumsmiddag. Festtalare överste Anders Gardberg.

Brigadgeneral Asko Kilpinen.

Sebastian Kontuniemi framförde ungdomens hälsning på jubileumsfesten.

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Kallelse till höstmötet i Ekenäs, Dragsvik

Föreningens stadgeenliga höstmöte hålles på **Kaptensbostället på Nylands Brigad i Dragsvik** tisdagen **den 3.11.2020 klockan 17.30**. Möteshandlingar utdelas på mötet.

Transport ordnas från och till tåget Dragsvik/Ekenäs. De som kommer med egna bilar kan köra till Kaptensbostället. Vägvisning ordnas.

På höstmötet behandlas följande frågor:

1. Mötets öppnande. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Val av protokolljusterare och rösträknare.
3. Konstaterande av laglighet och beslutförhet.
4. Godkännande av föredragningslistan.
5. Fastställande av medlemsavgift, verksamhetsplan och budget för år 2021.
6. Fastställande av antalet styrelsemedlemmar för år 2021.
7. Val av styrelsens ordförande och viceordförande för år 2021.
8. Val av medlemmar i styrelsen för år 2021.
9. Val av två ordinarie verksamhetsgranskare och två suppleanter för dessa.
10. Behandlas övriga i kallelsen eller till styrelsen av medlem minst 7 dagar före mötet skriftligen anmälda ärenden, dock inte i paragraf 23 i föreningslagen nämnda eller liknande ärenden om dessa inte nämnts i möteskallelsen.
11. Mötets avslutande.

Presentation av Kaptensbostället görs av Marko Nieminen

Efter mötet blir det kaffe/te med tilltugg på egen bekostnad. Meddela eventuella matallergier då du anmäler dig.

Anmälningar senast den 29.10.2020 till Christian Cavonius telefon 050 4678502

eller e-post ccavonius@gmail.com

Behövs för serveringen och transportinformation.

Om du inte är finsk medborgare behöver vi ditt passnummer och vilket medborgarskap.

***Välkomna
Styrelsen***

**Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f:s
sommarresa till Sadakunda 5-6.8.2020
är på grund av covid-19 flyttad till nästa år.**

Vasabladet 28 januari 1968:

Bilden av 1918

Sena tiders barn får lätt intrycket att krigshändelserna för femtio år sedan präglades av ett enda långt fotograferande. Det är fel men inte heller alldeles galet. Då Österbotten i slutet av januari hade rensats på ryska soldater plåtades likt och olik i festyran. Porträtten av vita och röda från dessa tider är skarpa kort. Kämparna ställde sig gärna i givakt och lät bli att så mycket som blinka.

Det blev mer blodigt och tragiskt vad vintern och våren led. Då sköt fotograferna gärna in sig på de fallna. Även de satt bra på korten. Småningom uppstod en flora av bilderböcker och hjältelitteratur som delvis är av makabert snitt. I årtionden kom de att skymma den sociala och politiska verkligheten bakom händelserna. Historien om 1918 var länge historien om hjältar och skurkar i den skarpaste kontrast. Verkligheten var suddigare.

Böckerna slutar gärna med bilder av paraden i Helsingfors i maj. Slutet gott, allting gott, berättar bilderna. Men det var en mycket onyanserad historia de berättade.

Man skall ha goda ögon för att det i djupare mening mänskliga i 1918 års bilder och texter.

På en bild av den likrad: En sextonårigs sloknade blick.

På en stormningsbild från Fredriksberg: En tysk som trycker i en skreva vid foten av Ilmala-berget medan kamraterna redan stormar upp över kammen.

En bild från ett fångläger: Kvinnliga rödgardister som körts upp till fotografering. Trotset i en av kvinnornas ögon kunde symbolisera all den röda övertygelse som det vita Finland vid den tiden inte kunde förstå.

Det finns också österbottniska historier: En rödgardistkåring inlät sig

i samspråk med en vaktpost, överöste honom med ovelt och menade att han borde skämmas att hjälpa herrarna, som bara drar folk vid näsan. Gubben hörde lugnt på en stund, men sade sedan: Ja, tu förstaar int na betär. Varpå kvinnan fick gå.

I ett Björköbrev till Vasabladet rapporteras den exakt femtioåriga historien om hur de tre marinsoldaterna i Björköby avväpnades av ungefär lika många hemmavarande skyddskårister:

Avväpningen försiggick utan strid, blott officeren gjorde litet motstånd och förklarade, att han hellre skulle dö än lämna sin revolver ifrån sig. En gammal man förlorade då tålamodet, steg fram och tog med orden *vaä dr de no fan om vi int ska mäkt me te*, revolvern ur rockfickan på ryssen.

I dag den 28 januari är det alltså femtio år sedan Svenskösterbotten och bygderna från Vasa till Seinäjoki i huvudsak rensades på ryska soldater. Kasärn efter kasärn, post efter post togs i mestadels oblodiga avväpningar. I Vasa dödades ett mindre antal ryska soldater (enligt officiella uppgifter 40 stupade och sårade) och en vit. Fyra stadsbor – bland dem en åttaåring på Brändö – dödades också i kulregnet.

Skyddskåristerna hade så smått börjat öva sig för sina uppgifter redan föregående sommar och först i lan-

det var korsholmarna. Till en början talade man om "brandkårsövningar".

Det finns bilder också från dessa förberedelser i vapnets bruk – nästan överkliga bilder i lövad miljö med mustascherade allmogemän i rad. Somliga av dem står i givakt med höstörar, andra med Grafton-gevär. Än hade inte Equity kommit.

Nu i januari samlades skyddskåristerna i socknarna till ett avgörande. Ryska soldater plockades som bär vid vägkanten och klockan tre på morgonen den 28 januari inleddes anfallet på Vasa. Det fanns ovetande Vasabor, som inte ens vaknade av skottlossningen, men när de steg upp var staden vit.

Tre dagar senare gick en av Vasabladets redaktörer omkring på valplatsen och avgav en för den tiden fräsch och avspänd rapport i sitt blad. Texten kritiserar av en håll och lika avspänd rubrik: På inspektion. Vi har läst trycka av det femtioåriga reportaget och illustrerar det med tidens bilder.

VASABLADET

28. 1. 1968

BILDEN AV 1918

Sena tiders barn får lätt intrycket att krigshändelserna för femtio år sedan präglades av ett enda långt fotograferande. Det är fel men inte heller alldeles galet. Då Österbotten i slutet av januari hade rensats på ryska soldater plåtades likt och olik i festyran. Porträtten av vita och röda från dessa tider är skarpa kort. Kämparna ställde sig gärna i givakt och lät bli att så mycket som blinka.

Det blev mer blodigt och tragiskt vad vintern och våren led. Då sköt fotograferna gärna in sig på de fallna. Även de satt bra på korten. Småningom uppstod en flora av bilderböcker och hjältelitteratur som delvis är av makabert snitt. I årtionden kom de att skymma den sociala och politiska verkligheten bakom händelserna. Historien om 1918 var länge historien om hjältar och skurkar i den skarpaste kontrast. Verkligheten var suddigare.

Böckerna slutar gärna med bilder av paraden i Helsingfors i maj. Slutet gott, allting gott, berättar bilderna. Men det var en mycket onyanserad historia de berättade. Självständighetsförklaringen – ett verk av Svinhufvud – byggde på att Finland var en republik. Men under några vardagar i Vasa svängde han om. När han kom till segerparaden i Helsingfors i maj var han monarkist och den enda manifestationen var bara ett yttre sken. Mannerheim avgick den sista maj som protest mot regeringens styckeri.

Man skall ha goda ögon för att hitta det i djupare mening mänskliga i 1918 års bilder och texter.

På en bild av en likrad: En sextonårigs sloknade blick.

På en stormningsbild från Fredriksberg: En tysk knapptårig soldat som trycker i en skreva vid foten av Ilmala-berget medan kamraterna redan stormar upp över kammen.

På en bild från ett fångläger: Kvinnliga rödgardister som körts upp till fotografering. Trotset i en av kvinnornas ögon kunde symbolisera all den röda övertygelse som det vita Finland vid den tiden inte kunde förstå.

Det finns också österbottniska historier av dokumentär prägel som publicerades som goda skämt – till exempel den här:

En rödgardistkåring inlät sig i samspråk med en vaktpost, överöste honom med ovelt och menade att han borde skämmas att hjälpa herrarna, som bara drar folk vid näsan. Gubben hörde lugnt på en stund, men sade sig plötsligt helt om med orden: – Ja, tu förstaar int na betär. Varpå kvinnan fick gå.

I ett Björköbrev till Vasabladet rapporteras den exakt femtioåriga historien om hur de tre marinsoldaterna i Björköby avväpnades av ungefär lika många hemmavarande skyddskårister:

Avväpningen försiggick utan strid, blott officeren gjorde litet motstånd och förklarade, att han hellre skulle dö än lämna sin revolver ifrån sig. En gammal man förlorade då tålamodet, steg fram och tog med orden *vaä dr de no fan om vi int ska mäkt me te*, revolvern ur rockfickan på ryssen.

I dag, den 28 januari, är det alltså femtio år sedan Svenskösterbotten och bygderna från Vasa till Seinäjoki i huvudsak rensades på ryska soldater. Mannerheim och ett tusental jägare hade dagarna innan anfällt till Vasa som var det naturliga basområdet för alla vita operationer. Kasärn efter kasärn, post efter post togs i mestadels oblodiga avväpningar. I Vasa dödades ett mindre antal ryska soldater (enligt officiella uppgifter 40 stupade och sårade) och en dumdräktigt vit. Femtio år efteråt kan det kanske sägas att han nog inte heller var riktigt nykt. Fyra stadsbor – bland dem en åttaåring på Brändö – dödades också i kulregnet.

Skyddskåristerna hade så smått börjat öva sig för sina uppgifter redan på sommaren, och först i landet var korsholmarna. Till en början talade man om "brandkårsövningar".

Det finns bilder också från dessa förberedelser i vapnets bruk – nästan överkliga bilder i lövad miljö av mustascherade allmogemän i rad. Somliga av dem står i givakt med höstörar, andra med Grafton-gevär. Än hade inte Equity kommit.

Nu i januari samlades skyddskåristerna i socknarna till ett avgörande. Ryska soldater plockades som bär vid vägkanten och klockan tre på morgonen den 28 januari inleddes anfallet på Vasa. Det fanns ovetande Vasabor, som inte ens vaknade av skottlossningen, men när de steg upp var staden vit.

Tre dagar efteråt gick en av Vasabladets redaktörer omkring på valplatsen och avgav en för tiden fräsch och avspänd rapport i sitt blad. Texten kritiserades av en håll och lika avspänd rubrik: På inspektion. Vi har läst trycka av det femtioåriga reportaget och illustrerar det med tidens bilder.

Vasabladets reporter efter befrielsen:

Tur med vädret!

Januarisolen förgyller stadens gator och termometern står mitt emellan köld och värme. Jag ber läsaren följa mig på en längre promenad. Vi startar från Brändö bro och passerar utan hinder vakterna, varefter vi svänger in på Wolffska vägen och följer Metvikens norra strand till den udde där Brändökasernerna står. Ett öppet skjul på södra sidan är fullt av durabla trosskärror och strax därpå kliver vi upp för backen – där isvägen från Storalånggatan går upp i Brändö. Sex Petsmobor håller vakt vid de två kasernbyggnaderna. På gårdsplanen står två långa slädar fullastade med allt upptänkligt bråte från kasernerna. Om varandra tränges filtstövlar, pälsar, seldon, fältflaskor, en söndrig velociped... Vi tittar in genom kaserndörren, där en död matros fortfarande ligger, övertäckt med en grå blodfläckad filt.

Kasernen på uddens östra sida, gamla Beckbruket, hade gjort motstånd. Här hade ryssarna forskansat sig med 8 kulprutor. Deras position var den bästa möjliga och angriparnas så ogynnsam som möjligt. Byggnaden ligger precis som ett fort högt på krönet av udden med branta sluttningar åt tre sidor. Från byggnadens fönster bestryker man hela den öppna omgivningen så effektivt man gärna kan tänka sig. Skyddskåristerna fick ligga raklånga liksom i en kittel omkring fästningen, varifrån eld spyddes ut åt alla håll. Hade inte ryssarna hanterat sina kulprutor så oskickligt hade striden säkert dragit ut till en längre belägring.

Villervalla

Vi gör en rond genom den öde kasernbyggnaden, där spåren av kulor är oräkneliga och den största viller-

valla råder. En stupad soldat ligger ännu kvar på en brits. I stallet står en ensam rysshäst. Den är sårad någonstades och kan stödja endast på tre ben.

Sedan vi dragit oss till minnes att i Brändöstriden deltog skyddskåristerna från Karperö, Smedsby och Vasa stad säger vi adjö åt vaktposterna.

Från Brändö bro viker vi av åt höger till järnvägsbryggan där skyddskåristerna från Vasa håller vakt. Här får man genast intryck av ett rikt byte. Med blandade känslor ser vi några motorbåtar av mahogny vräkt ned från järnvägsvagnar direkt på marken. Vi följer järnvägsspåret och kommer genom stora kolupplag på vardera sidan av spåret ut på bryggan. Här står en väldig bensinvagn och strax intill ligger ett tiotal bensin- och petroleumkärl – ett högst välkommet krigsbyte. Vaktposterna berättar, att i de två magasinerna på bryggan finns ett stort upplag av mjöl, makaroni, te...

Fulla förråd

Hela denna mängd av förråd hade vaktats av en enda soldat som på söndagsnatten föll på sin post. Från järnvägsbryggan fortsätter vi längs stranden och betraktar en stund de 11000 silltunnorna samt de fyrkantiga lådorna med separatordelar. Därefter vill vi besöka tullkammaren i hörnet av Strandgatan och Sandögatan. I källarvåningen logerade den ryska posteringen. Det syntes tydligt, ty alla fönster är sönderskjutna och den rappade väggen mot hamnen översållad med hål efter kulor. Ännu vid 7-tiden måndag morgon, då ambulanser passerade förbi på väg efter sårade till Vasklot syntes grårockarna utanför tullkammaren. De hade barrikerat sig i

det ena rummet och gav sig först då en handgranat kom in. Vi tar de tomma rummen i betraktande. Allt ligger i en hög på golvet, överhöljt av glasskärvor från de sönderskjutna fönstren. Ett stort hål i golvet visar var handgranaten slagit ner.

Längs Strandgatan fortsätter vi till marinkasernen i hörnet av Kasärngatan. En av vaktposterna från Sundom följer oss genom nedre våningen, där ett väldigt kansli och logement för manskapet varit inrymda. Allt påminner om en brådslande flykt. Skrivbordslådorna står till hälften öppna, papper av alla slag ligger kringströdda över bord, golv och stolar. Man fäster sig vid den durabla kansliinredningen, som säkert kostat den ryska staten en förfärlig massa penningar. Billnäs skrivbord av ek, skåp och hyllor av samma dyrbara fabrikat, allt nytt och fint, kassaskåp, en massa väggلمانackor, stora kartor på väggarna. Samma oreda råder i manskapets rum. En halvöppen kappsäck, välpressade matrosbyxor. På väggarna hänger gitarrer, mandoliner, en fiol och vykort med sköna kvinnor. Ett rum mot söder vittnar om striden. Här är båda fönsterrutorna utskjutna. Handgranaten har kommit in genom ena fönstret och anställt en omflyttning av allt som fanns i rummet. Från gatan ser man inte andra spår av striden än de två gapande fönstren och några kulmärken i rappningen. Också glasrutorna i norra gavelns ingångsdörrar är sönderskjutna.

Från Strandgatan viker vi åt vänster för att via Kasärngatan komma till marinkasernen vid Rådhusgatan. Kasärngatan vimlar av patruller, ty här har vi kasernerna med alla fångar, som skall strängt bevakas. En grupp ryssar står på stenkaser-

nens gård, de ser glada och nöjda ut. Patrullerna berättar att fångarna inte heller berett dem några bekymmer, men så mycket mera ryssarnas väninnor. På östra sidan av Kasernorget varjar Röda korsets flagga å byggnaden närmast Kaserngatan, här är det ena ryska lasarettet inrymt.

Hårdhandskar

Vi svänger av mot marinkasernen. På långt håll ser man matrosernas ansikten, där de står tryckta mot fönsterrutorna. Matroserna logerar nu i södra flygeln, där även deras lasarett varit inrymt. Bevakningen av denna kasern är både in- och utvändigt särskilt stark. Varje minsta möjlighet skulle de säkert utnyttja. I norra flygeln ligger deras tre stupade kamrater på bår. De är iförda bländande vita matrosdräkter och smyckade med blommor.

Vi fortsätter och stannar vid hörnet av Rådhusgatan och Fredsgatan. Man fäster sig vid den lilla hörnbyggnaden Rådhusgatan 34, som tydligen varit föremålet för det värsta kulregnet.

Rödakorsets flagga lockar oss till stadshuset. I norra trappan möter vi vår stadsläkare, som ledsagar oss till ambulansen i förra poliskammarlokalen. Vi konstaterar att stadens lärda pedagoger i anseende till sin ringa förfarenhet i skjutkonsten blivit placerade till tjänstgöring här. En energisk provisor och sundhetsinspektör ser ut att vara chefer. Sedan de första sårade inrapporterats från Brändö har den haft oavbruten systerställning. Men humöret är gott här liksom annorstädes. För manskapet.

Från ambulansen går vi runt hörnet och träder in genom stadshusets paradtrappa. Ingången flankeras av två kanoner med tillhörande grejor och starka vaktposter. I trapporna myllrar det av beväpnade män. Museisalen och stadsfullmäktiges sal är förvandlade till rekreationsrum för manskapet. Här dignar borden under kaffekopparnas och matservisernas mångfald. Golven är täckta av ett tjockt lager halm, där trötta kroppar

lagen den 28 januari 1968

Segrare

Besegrade

Vbl:s reporter efter befrielsen:

Tur med vädret!

□ Torsdag morgon kl 10. Januariolen förgyller stadens gator och termometern står mitt emellan köld och värme. Jag ber läsaren följa mig på en längre promenad till de märkligaste platserna från frihetsstridens dagar i Vasa.

Vi starta från Brändö bro norr-ut och passera utan hinder vaktposterna, varefter vi svänga av in på Wolfska vägen och följa Metvikens norra strand fram till den udde, där Brändö-kasärner-

dade känslor se vi på några motorbåtar av mahogny, vräkt ned från järnvägsvagnar direkt på marken, där de blivit liggande; i vilket tillstånd de befinna sig behöver icke skildras. Ågarna finnas gud vet var. Vi följa järnvägsspåret och komma genom stora kolupplag på vardera sidan om spåret ut på bryggan. I ändan av spåret står en väldig bensinvagn och strax invid ligger tiotal bensin- och petroleumkär — ett högst välkommet krigsbyte. Vakt-

väggarna — allt visar, att det varit en förnäm marinledning, som här haft sitt säte.

I manskapets rum råder samma om flykt påminnande oreda. En halvöppen kappsäck blottar sitt innehåll för besökarens blickar. Vål pressade matrosbyxor och lackerade skor vittna om, att ägaren varit en av dem, som så oemotståndligt fångslat vissa kvinnors lättantända sinnen. På väggarna, hänga gitarrer, mandoliner, en fiol och vykort med skö-

får njuta en välbehövlig vila. Här studeras tidningarna och från alla håll frågas efter nyheter från den övriga världen. Tyvärr vet vi rakt ingenting.

De större skolbyggnaderna tjänade de första dygnen som transportfångelser för ryska fångar. Numera är de förvandlade till förläggingsplatser för våra egna. Samma liv och rörelse råder här som på andra platser. Samtidigt får vi bevittna en fångtransport. Det är 96 fångar, garnisonerna från Vörå, Maxmo och Oravais, som tågar uppför Vasaesplanaden mot finska lycéet med kon-

voj, familjer, tross och allt, ett långt följe som snart lockar en stor mängd åskådare ut på Vasaesplanaden. För övrigt möter vi allt som ofta patruller med enstaka ryssar, som infångats under dagens lopp på olika håll.

Sedan söndagen har vi det allra härligaste blidväder med takdropp och förmiddagssol. Det ser ut som hade en högre makt velat visa sitt gillande av de österbottniska böndernas frihetskamp och bidra till dess lyckliga genomförande.

Vasabladet

”Revolutionsplaner” och vapenångaren John Grafton

På 1890-talet ökade nationalisterna i Ryssland. Enligt panslavisterna var Finland en erövrad provins, vars sär rättigheter vilade på tsarens nåd. Sedan Nikolai Bobrikov blivit generalguvernör skärptes förryskningen. Februarimanifestet år 1899 väckte bestörtning. Några förordade väpnat motstånd, men till en början svarade man i Finland med passivt motstånd. Prästerna vägrade att kungöra lagstridiga förordningar, domare och tjänstemän vägrade att tillämpa på olagligt sätt tillkomna lagar, unga män infann sig inte till militäruppbåden.

Också i Ryssland var tiderna oroliga. Politiska mord var vanliga. Både de ryska socialistrevolutionärerna

och det ryska socialdemokratiska partiet inrättade egna stridsorganisationer, vilka specialiserade sig på bombtillverkning och terrorhandlingar. Från och med 1903-1904 upprätthölls från Finland kontakter med ryska aktivister och här kom finländaren Konni (Konrad) Zilliacus att spela en betydande roll. Han var sedan länge känd som smugglare av förbjuden litteratur. Zilliacus var till yrket jurist men hade flere år verkat som journalist, bland annat i Amerika. År 1902 utgav han (anonymt) boken ”Det revolutionära Ryssland”. Boken öppnade ögonen på många finländare som inte haft någon aning om den samhällsoro som höll på att sprida sig i Ryssland. Boken bidrog

till att man inom liberala kretsar i Finland till och med kunde tänka sig att samarbeta med ryska revolutionärer. Under de följande åren upprätthölls kontakter med den ryska oppositionen.

I september 1904 hölls en hemlig oppositions- och revolutionskongress i Paris, där deltagarna enades om att avskaffa självhärskardömet, självbestämmanderätt skulle ges åt alla ryska minoritetsfolk och en demokratisk regering skulle införas i Ryssland. I november 1904 bildade Zilliacus Finska aktiva motståndspartiet. I april 1905 deltog han i Oppositionskongressen i Genève, där han också träffade Vladimir Iljitsj Uljanov (Lenin). Kongressens slut-

resolution gick mera direkt ut på en revolution än under Pariskongressen. Den krävde en väpnad resning mot självhärskardömet. Målet var en fullständig omgestaltning av det dåvarande ryska riket. Finland skulle behålla ställningen som en autonom konstitutionell stat inom det ryska riket., men (punkt 5) det stadgades att full självständighet kunde bli möjlig. Slutresolutionen godkändes dock bara av det ena stora ryska revolutionära partiet, nämligen Socialistrevolutionärernas parti.

I februari 1904 hade rysk-japanska kriget inletts. I Japans intresse låg att skapa oro i det ryska samhället. Åren 1894-1896 hade Konni Zilliacus bott i Japan med sin familj och vintern och våren 1903 befann han sig i Stockholm på flykt undan ryska myndigheter. I Stockholm hade han lärt känna den japanska militärattachén i Sverige överste Motojiro Akashi. Aktivistpartiets styrelse hade en plan för sin andel i den väntade revolutionen. Man räknade med att Konni Zilliacus' hemliga inköp av vapen skulle lyckas. Det förutsatte också att den ryska militären i Finland skulle ansluta sig till upproret eller åtminstone förhålla sig passiv inför den finländska revolutionen. Tanken var att vapen och ammunition skulle transporteras med en lastångare till Finska viken. En del av lasten skulle överflyttas till två andra fartyg, varefter de tre fartygen skulle landsätta vapnen längs Neva-armarna. Huvudangreppet skulle sedan riktas mot Peter Paulfästningen. Det skulle vara signalen till uppror på andra håll. Militärexperten Motojiro ansåg också att S:t Petersburg var den fördelaktigaste platsen för revolutionsutbrottet. Genom Motojiros förmedling skaffades finansiering för hela företaget direkt av den japanska regeringen.

Konni fick kontakt med en vapenhandlare i Hamburg som via en agent skaffade 500 mauser-karbinpistoler, vilka skeppades till Stockholm tillsammans med 300 Colt-Browning revolverar från London. På Motojiros råd valdes schweiziska armégevär, system Wetterli. Enligt en förteck-

ning gjord av Konni köpte han vapen för 2600 pund (260000 rubel) fördelat på vapen till Georgien, de polska socialisterna, de ryska socialistrevolutionärerna och den egna kampen. Leveransen, som skedde från Basel, fyllde 8 järnvägsvagnar. Vapnen förvarades därefter i London. I bokhandlare Bells källare.

Ett ångfartyg s/s John Grafton (315 nettoregisterton, byggt 1883) samt två hjälpfartyg Cecil och Cysne inköptes. Fartyget låg vid övertagandet utanför Vlissingen i Holland. Sedan det fått ny besättning, proviant och dess namn ersatts med Luna lättade det ankar. I vilseledande syfte kryssade det i Engelska kanalen, där det sammanträffade med en stor trampångare, Cicilia, som var på väg till Kina. På öppen sjö överfördes sedan från Cicilia 15560 Wetterli-armégevär, 2,5 miljoner patroner, 2500 revolverar och 3 ton spränggelatin. Sedan fortsatte John Grafton norrut på en färd som kom att bli äventyrlig. Som befälhavare hade man anställt en lettisk före detta hamnkaptan Janis Strautmannis. Under resan till Köpenhamn hade besättningarna på alla tre fartygen ställt till bråk, men John Grafton anlände ändå planligt den 19 augusti till mötesplatsen vid Lilla Tytärsaari nära inloppet till S:t Petersburg. Pråmen som skulle transportera vapenlasten vidare syntes däremot inte till. Däremot hade en rysk torpedbåtseskader fått order att leta efter vapenångaren. Man beslöt att återvända till Köpenhamn, där fartyget fick en ny pålitlig befälhavare, kaptan Saxén, samt beordrades att bege sig till Kemi och därefter till Larsmo. På Ålands hav körde ångaren på en sandbank, men resan kunde fortsätta trots en mindre läcka. Den 4 september anlände ångaren till Möylynkari utanför Kemi, där Kemi-aktivisterna väntade med sina segelbåtar. Utlossningen skedde snabbt, på 8-9-timmar, varefter John Grafton ångade iväg mot Larsmo skärgård. Den 6 september anlände vapenångaren till Larsmo söder om Lillgrundet. Kort därefter infann sig två motorbåtar från Jakobstad för att hjälpa till vid lossningen. Man höll

på hela natten.

John Grafton lättade ankar vid 4-tiden på morgonen den 8 september för att ta sig tillbaka längs samma rutt som man kommit. Mellan Storvattungen och Storgrund gick hon på grund och vatten strömmade in. Åtgärder vidtogs för att föra besättningen i säkerhet och lossa den last som ännu fanns ombord. Så småningom kom man till den slutsatsen att fartyget måste sprängas för att inte de ryska myndigheterna skulle komma över vapnen. Laddningar placerades i fören, midskeppet och i aktern. Detonationerna var så kraftiga att de hördes 50 kilometer därifrån.

Av de vid Möylynkari landsatta vapnen hamnade flere tusen gevär jämte patroner hos de ryska myndigheterna på grund av en angivelse. Av Larsmolasten hittade ryssarna också ett stort antal gevär, revolverar och lådor med sprängämnen. Ännu på vintern 1906 fortsatte lokalbefolkningen att bärga vapen från John Grafton genom att såga upp hål i isen.

Nyheten om vapenlasten fick en stor spridning i världspressen. De ryska myndigheterna misstänkte att finländarna smugglat in stora mängder vapen och att man planerade ett uppror. Bland den finländska befolkningen ökade Grafton-affären Finska aktiva motståndspartiets anseende.

Vårvintern 1906 smugglade Voima-förbundet 2500 Wetterligevär och 1,3 miljoner patroner från Lybeck till Finland med segelskonerten Peter. Gevären från Peter kom sedan allmänt att kallas Graftongevär och användes i stor utsträckning vid befrielsen av Vasa och andra delar av Österbotten.

GP

Källor:

Carl-Magnus Fogelholm:

Konni Zilliacus patriot i ofärdstider
G.B. Svarvar: Vapenfartyget John Grafton (3/75 1981)

Arkivmaterial

Valda och förkortade delar av Hufvudstadsbladets rapportering om situationen i Helsingfors 29 jan – 12 april 1918

HUFVUDSTADSBLADET EXTRANUMMER

Det röda skräckväldet i Helsingfors

Fortsättning från tidigare nummer...

Militärens hållning

I Helsingfors-Isvestija publicerades ett nytt så lydande upprop af Finländska rayonkommitténs militära afdelning:

”Kamrater, matrosar, soldater och arbetare!

Just nu rasar i Finland en kamp mellan de tvenne klasserna, bourgeois och proletariatet, en kamp mellan de röda och hvita gardena. De kämpande partierna i Finland äro allt annat än jämnstarka. Å ena sidan, nämligen den borgerliga, finnes en skara, inom hvilken disciplin och bevapning är i godt skick och hvilken har allt hvad den behöfver, å den andra det opröfvade, illa utrustade, men energiska röda gardet.

Rayonkommitténs militära afdelning uppmanar därför alla soldatkamrater att bistå sina revolutionära finska kamrater, bilda särskilda stridsafdelningar och ställa sig under gemensam ledning af kamrat Svetsnikov.

Fredagen den 8 februari

Dagen var gråkall och blåsig. Notisbladet för fredagen publicerade åter en ny ”lag”, hvarigenom öfverstyrelsen för pressärenden afskaffades och samtliga tjänstemän vid den afskedades.

På fredag förmiddag yrkade å salutorget samlad militär, att de röda

till dem skulle öfverlämna de vapen de fått af militären. Det förljods att militären på Sveaborg, som för det mesta bestod af ukrainare och polacker, bestämt vägrat att ta de rödas parti. Äfven artilleristerna och infanteristerna uppgåfvos ställa sig ovilliga till inblandning i inbördeskriget.

Lördagen den 9 februari

På lördagen var det vackert och soligt med frost, som kändes en smula skarp, då man varit ovan vid köld under de föregående upprorsdagarna.

På lördagen utgingo från södra hamnen två ryska kryssare med destination Kronstadt.

Lifsmedelsanskaffningen

På onsdagen återvände ”folk”-kommisariet Tokoi från Petersburg, där han fått löfte om leverans af spannmål till Finland. Den som trodde, att den utlofvade spannmålen skulle levereras å det tidigare kontot, togs ur denna villfarelse genom ”folkkommisariatets” beslut på lördagen om anslag af 10 millioner rubel för anskaffande af spannmål från Ryssland.

I slutet af veckan företogs en hel del plundringar, särskildt i klädes och skoaffärer. Sålunda plundrades Hagnäs skomagasin vid Broholmmsgatan samt en skoaffär vid N.Espladgatan på skodon af allehanda slag. I plundringarna deltog matroser.

Söndagen den 10 februari

De rödas ambulans. Schweiziska föreningen i Finland riktade till "utrikeskommissariet" en protest mot de röda ligorna som för sin ambulans använde sig af schweiziska nationalvapnet, hvitt kors på rött fält. Sveriges diplomatiska representant härstädes protesterade mot folkkommisariatets utrikesafdelning mot att i Tammerforstrakten ett tåg, som transporterat rödbandister, användt sig af Röda Korsets märke.

Plundring å Societetshuset. Natten till söndagen inträngde huliganer och matroser i Nya Societetshuset, där de trängde in i tredje våningen och bestulo de resande på penningar, ur och värdeföremål. Den svenska ungsocialisten Z. Höglund miste alla sina penningar samt ett dyrbart guldur, som han enligt uppgift af Notisbladet fått i gåfva af "Sveriges arbetare". Inte ens bolschevikerna själfa synes sålunda få vara i fred.

Måndagen en 11 februari

På måndagen var det vackert väder och ca 10 grader kallt.

Lifsmedelsfrågan i Helsingfors synnerligen kritisk.

På måndagen besökte en medlem af Hbl:s redaktion ordföranden i stadens lifsmedelsnämnd dr Henrik Ramsay för att höra sig för om situationen i Helsingfors. Dr Ramsay framhöll att lifsmedelsnämnden under det röda skräckväldets dagar fått arbeta utan någon inblandning från de röda myndigheternas sida. Lifsmedelsnämnden har intagit en alldeles autonom ställning. Situationen var för tillfället synnerligen hopplös. Stadens mjölkförråd beräknades taga slut med då innevarande vecka. Under de första dagarna af upproret hade mjölkstillförseln betydligt nedgått, från ca 45000 till 20000 liter.

För att i någon mån minska de fördärfliga följderna af inskränknigen i mjölkstillförseln ärnade lifsmedelsnämnden spara de små kvantiteter fint vetemjöl de innehade för att vid behof utdelas åt barn och sjuka istället för mjölk.

Skolorna. De röda hade även upptagit skolfrågan, hvilken så grundligt tilltrasslats genom deras egna åtgärder att skolorna måste stängas. Skolstyrelsen afskaffades och i dess ställe tillsattes ett "skolråd", i hvilket utlofvades platser för skollärarnas representanter.

Våldsdåd. I senatshuset påträffade de röda våldsverkarna i skrifbordslådorna samt på andra ställen mindre partier socker, kaffe te, bisquits m.m., hvilka tjänstemännen brukat dricka kaffe eller te å ämbetslokaler. Dessa lifsmedel togo de röda i beslag. På måndagen plundrades Bögelunds härvarande fotografiäffär på ett antal fotograferingsapparater. Ett antal sprituosaröfverier utfördes. Sålunda togos enligt Notisbladet å Finska gummifabriks AB kontor 300 flaskor spritdrycker, en tunna punsch äfvensom diverse lifsmedel samt hos en privatperson ett större spirituosaupplag.

Tisdagen den 12 februari

Fastlagstisdagen var kall med temperaturer varierande mellan 15 och 20 grader.

De röda bladen publicerade åter en del "Förordningar". I en af dem förbjöds malning af säd utan lifsmedelsnämndens tillstånd. En annan förordning anbefallde beslag för statens räkning af beredda hudar samt af skodon. Den tredje förordningen meddelade, att endast enkla försändelser samt fribref och fripaket emottogos till befodran. Detta på grund af att personal saknades vid postanstalterna.

De röda "eröfra" hotell Fennia. På tisdag kväll vid 11 a 12-tiden aflossade de röda en mängd skott mot hotell Fennia, hvilket de därpå besatte. Som vanligt påstodo de röda att de blifvit beskjutna från hotellet. Äfven i hörnet af Vilhelms- och Berggatorna sönderskötos vid samma

tidpunkt ett antal fönster af obekant anledning. Också i öfrigt aflossades flerstädes i staden skott under natten.

Onsdagen den 13 februari

Vädret var ganska mildt med någon grads köld.

Häktning af läkare. Onsdag morgon häktades öfverläkaren vid Lappvikens centralanstalt prof. Chr. Sibelius samt assistentläkaren vid Maria sjukhus doktor F. Langenskjöld samt fördes till senatshuset. Där arrangerades med dem något slags förhör, hvarunder påstods att de finländska läkarna behandlade de sårade rödbandisterna vårdslösare än de sårade hvitgardisterna. Från Kotka påstods ha rapporterats att de rödbandister, som behandlats af finländska läkare, ha aflidit af sårfeber, medan de som behandlats af ryska läkare, tillfrisknat.

Prof. Sibelius protesterade bestämt mot detta infama påstående äfvensom mot häktningen och hotade, att landets läkarkår skulle vägra gifva sårade rödbandister hjälp, i händelse icke trakasserier mot läkarna omedelbart upphörde och dessas oantastbarhet garanterades. Vidare yrkade han, att han själf och dr Langenskjöld omedelbart skulle försättas på fri fot. Detta hade till följd att de röda på senaten föllo undan och genast läto de häktade läkarna aflägsna sig.

Hufvudstadsbladets tryckeri. På onsdagen utrymde de röda Hufvudstadsbladets tryckerilokal. Vakterna kvarlämnades dock utanför dörren till redaktionslokalen och porten. Tryckningen af Arbetarnas Notisblad flyttades öfver till Helsingin Sanomats tryckeri.

Fängelserna i Helsingfors. Till kommissarie för fängelserna i Hfs utnämnde folkkommisariatet O. Rantala.

Torsdagen den 14 februari

Dagen var klar och vacker, men rätt kylig på grund af den kalla blåst som rådde.

I torsdagens Notisblad publicerades en "lag" angående upphäfvande af skatter och intrader för kyrkliga

ändamål. Enligt densamma finge inga kyrkliga skatter uppbäras, och utmätningen af dessa skulle afbrytas. Staten vore inte förpliktad att utanordna anslag för prästutbildning, prästaflöning, domkapitlens utgifter eller andra kyrkliga ändamål. Så länge prästerskapet är förpliktigadt att uppgöra förteckningar öfver folk-mängdsförhållandena finge vederbörande kommuner öfverenskomma om ersättning härför.

I ett cirkulär, som publicerades i torsdagens Notisblad, uppmanades stationskommisarierna och föreståndarna att noggrant öfvervaka att enhvar ”med omsorg, noggrannhet och snabbhet fullgjorde de åt honom ålagda uppdragen”. I cirkuläret erkändes, att järnvägstjänstemännens arbetsinställelse vållat den röda ledningen svårigheter.

Repressalier mot posttjänstemännen. Folkkommisariatet hade enligt Notisbladet beslutat, att de posttjänstemän, som lyft sina aflöningar för februari månad, men som inte arbetat vid postverket, skulle inför ”revolutionsdomstolen” anklagas för bedrägeri. Samtidigt hade folkkommisariatet befallt, att de posttjänstemän, hvilka innehade postverket tillhörande lokaler eller för hvilka bostaden ingår i löneförmånerna och hvilka nedlagt arbetet, oförtöfvadt skulle afhysas från sina lokaler.

Fredagen den 15 februari

På fredag var det åter vackert väder med måttlig köld.

En förordning utfärdades rörande ”Resor till utlandet”. Finländska medborgare finge resa utomlands endast efter erhållet tillstånd af folkkommisariatets inrikesafdelning. Utländska undersåtar måste anskaffa intyg af vederbörande konsul hvarefter de af ”inrikesafdelningen” kunna få tillstånd att resa till utlandet.

Relationerna med Ryssland. Folkkommisariatet valde på fredagen till medlemmar i en kommitté, som skulle ordna förhållandena mellan Finland och Ryssland. Edv. Valpas-Hänninen, Edv. Gylling, J.O.Arjanne, O. Tokoi, Juho Kirves.

Helsingfors arbetares verkstäl-

lande kommitté förordnade att kommunalspråket i Helsingfors skall vara finskan.

De rödas rövverier. Efter att föregående dag ha ”inspekterat” Sandvikens skeppsdocka, infann sig på fredagen ett antal röda för att bortföra där befintlig fartygsplåt. Detta var inte så lätt gjordt i det plåtarna som lågo under bar himmel frusit fast i marken. Arbetet med plåtarnas borttagande drog flere dagar. Af de rödas uppgifter att döma voro plåtarna afsedda för att bepansra tåg, hvarmed de ärnade sända sina skaror mot regeringens trupper.

De häktade lantdagsmännen hade en efter annan frigifvits. Längst hölls kyrkoherden Bäck och vicehärads höfding Paavolainen. Letningarna efter landtdagsmännen, af hvilka de flesta fortfarande kvarstannat i Helsingfors, syntes ha uppgifvits.

Lördagen den 16 februari

Vädret var fortfarande vackert med köldgrader.

Folkkommisariatet beslöt på lördagen höja milisens löner, så att milismännen i Helsingfors, Viborg och Talikkala förstad i sistnämnda stad erhöle 600 mk i månaden, milismännen i Tammerfors, Åbo och Kotka 550 mk samt milisen i öfriga städer samt på landsbygden 450, 400 och 350 mk.

Tukthusfångar vilja ingå i de röda ligorna. Fångarna i Kakola tukthus i Åbo hade enligt socialistbladet till ”Åbo krets revolutionära kretsrad” riktat en skrivelse, hvare de anhöllo om att ”för den allmänna tryggheten och ordningen ofarliga fångar” skulle intagas i de röda ligorna och sändas ut mot hvitgardisterna. Äfven fångarna vid länsfängelset i Åbo hade gjort ett liknande anbud till de röda.

Söndagen den 17 februari

Den remarkablaste händelsen under söndagen var begrafningen af 19 vid en drabning vid Kervo stupade rödbandister. Begrafningen skedde med pomp och ståt, musikkårer och röda trasor. Rödgardister till ett antal af ca 1200 voro uppådade och begraf-

ningsföljet bestod af ca 2000 personer. Processionen tågade till Djurgården, där grafvar för de stupade gräfså Tallbacken. Vid grafven talade bland annat ordföranden i folkkommisariatet Kullervo Manner.

Måndagen den 18 februari

De medborgerliga friheterna. På måndagen offentliggjordes ett upprop af de röda ligornas chefskap om att förbudet mot att röra sig ute efter kl 9 på kvällen absolut måste iakttagas vid äventyr att de som ej lyda påbudet få själfva svara för följderna. Sådana personer komme att anhållas.

Arbetarnas centralråd sammanträdde på kvällen. Därvid lämnade O.Tokoi en högst pessimistisk redogörelse för situationen i lifsmedelsfrågan. Anskaffningen från utlandet mötte oerhört stora svårigheter. Från Ryssland hade dock utlofvats spannmål och amerikanska ambassadören i Petersburg Francis hade till en deputation för folkkommisariatet lofvat att i närmaste framtid till Finland skulle sändas ett stort parti spannmål, som skulle förslå för en lång tid.

Tisdagen den 19 februari

Industrin. Under veckan igångsattes af de röda arbetarna å en del industriella inrättningar, såsom Maskin- och Brobyggnadsaktiebolaget, Helsingfors skeppsdocka, Sandvikens skeppsdocka, Rob. Hubers vattenledningsverkstad m.fl.

Till representant i Amerika förordnade folkkommisariatet på tisdagen redaktör Santeri Nuorteva, hvilken för flere år sedan flydde till Amerika.

Tryckt stämning bland de röda. På tisdagen hölls å Kansallisteatteri, som för tillfället ockuperats af de röda, en fest för en rysk delegation med fru Alexandra Kollontai i spetsen, hvilken öfver Finland skulle resa till Skandinavien och Västeuropa för att där predika bolschevismens evangelium. Vid denna fest höll bland annat O.Tokoi ett synnerligen pessimistiskt tal, hvilket torde kunna uppfattas såsom en exponent för den oroliga stämning, som gjorde sig gällande i de rödas ledande kretsar och

som föga kunde döljas genom bras-kande proklamationer af de rödas generalissimus Eero Haapalainen m.fl. Vid festen talade å ryssarnas vägnar fru Kollontai.

Onsdagen den 20 februari

Onsdagens remarkablaste nyhet var ett tillkännagifvande af folkkommissariatet om att Rysslands krigsinrättning tillhörig lösegendom med vapen, skjutförnödenheter och lifsmedel ”öfvergått till folkkommissariatet”. Köpesumman uppgafs inte.

De röda besatte telegrafén. Den hörde förmodligen till den ”lösegendom”, som öfverlåtits till folkkommissariatet.

Folkkommissariatet antog en lag angående tjänstemännens afskedande. Däri såges att alla i statens och kommunens samt öfriga offentliga inrättningar anställda ämbetsmän, tjänstemän och andra funktionärer, hvilka efter revolten lämnat sina befattningar, anses från sina tjänster afskedade.

Torsdagen den 21 februari

Enligt folkkommissariatets beslut hade enligt Työmies under de senaste veckorna från fängelserna i Nylands län lössläppts 15-20 straffångar per dag, sammanlagt 135 fångar.

Fredagen den 22 februari

Ryska militären. I fredagens arbetarblad publicerades en skarp framställning af Sveriges charges d'affaires härstädes W. Ahlström till rayonkommittén hvare yrkas på den ryska militärens omedelbara bortdragande från Finland. I samma dags arbetartidningar publicerades en protest af folkkommissariatet mot Sveriges förmenta inblandning i inbördeskriget. De röda, som oafslätligt erhållit vapen och ammunition af ryssarna och använt dessa vapen för att terrorisera landet och hindra all ordnad samhällsverksamhet, yrkade i fräckton att Sverige skulle förhindra vapentransport till den lagliga regeringen och svenska frivilligas resor till Finland. Skrifvelsen var daterad den 21 februari.

På fredagen igångsatte arbetena

å Tilgmans tryckeri. Det gällde att trycka 1-markssedlar.

De röda företogo en razzia i Narkinen, hvilken länge varit ett tillhåll för soldater, som sålt allehanda varor, hvilka tydligen stulits från de ryska fartygen. Bytet uppgifves ha blifvit anmärkningsvärda partier stöflar, schineller, underkläder, socker, hafré och gryn.

Lördagen den 23 februari

Vädret hade under veckan varit öfvervägande klart och vackert med intill 10 graders köld och något kallare på nätterna.

Enligt förordnande af den lagliga regeringen skulle kommunala val enligt de nya kommunallagarna förättas den 20 mars. I arbetarbladen meddelades att valen uppskjutits ”intill dess de nuvarande förhållandena något klarnat”.

Lifsmedelsfrågan. Under veckan hade lifsmedelsnämnden beslutat anordna allmän granskning af lifsmedelsförhållanden. Till inventeringsmän antogos 400 personer, däraf hälften borgerligt sinnade, andra hälften arbetare. Inventeringen skulle utföras enligt den plan, som tidigare utarbetats af lifsmedelsstyrelsen och senaten samt gälla spannmål, mjöl, socker, sirap, tvål och petroleum.

Lifsmedelsnämndens borgerliga medlemmar afgå. Då genom Nykterhetsvaktens inblandning blev klart, att inventeringen komme att afse andra ändamål än hvad gällande förordning afsåg, ansågo de borgerliga medlemmarna af lifsmedelsnämnden att de ej vidare kunde bära ansvaret för lifsmedelsnämndens verksamhet. Lifsmedelsnämndens socialistiska medlemmar beslöt på lördagen att den påbörjade inventeringen skulle fortsätta enligt förut fastställda principer.

Statsförfattning. ”Arbetarnas centralråd” godkände på lördagen ”folkkommissariatets” förslag till ”Statsförfattning för republiken Finland”. Förslaget skulle i sinom tid underkastas folkomröstning. Förslaget till statsförfattning omfattade fyra kapitel med sammanlagt 83 paragrafer.

Söndagen den 25 februari

Lifsmedelsnämndens borgerliga medlemmar och kontorsföreståndare häktas. Natten till måndagen häktades af rödbandister medlemmarna af lifsmedelsnämnden fru Gerda Ehrstedt och mag. O. Valmari, föreståndaren för kortcentralen fröken Dagmar Neovius samt föreståndaren för socker- och spannmålskontoren agronom O. Granlund. Måndag morgon häktades ordföranden för lifsmedelsnämnden dr Henrik Ramsay. Förteståndarna för mjölkkontoret öfverste L. Von Knorring och för smörkontoret agronom Holmsten anträffades ej.

Rysslands representant i Finland. Bolschevikregeringen hade enligt meddelande till ”folkkommissariatet” till Rysslands representant i Finland utsett den ökände ”generalskommisarien” Ivan Terirovitsch Smilga.

Röfverier. Depoten för de varor, som de röda röfvat i butiker och lager i staden, var Nyländska nationshuset. Förbipasserande kunde, då dörrarna voro öppna, inne i vestibulen se väldiga massor af tyger. Genom fönstren såg man packor af shirting, fodertyger, buntar af trådullar m.m.

Tisdagen den 26 februari

Arbetsintensiteten vid de i gång varande inrättningarna var såsom man kunde antaga ytterst minimal. Vid Rob. Hubers vattenledningsverkstad, som ”öfvertagits af staten”, förtjänade arbetarna på en vecka knappt mer än de fått på en dag.

På tisdagen cernerades G.W. Sohlbergs mekaniska verkstad af de röda, som trängde in i densamma och verkställde undersökningar. Där anträffades ett antal metallkaskar, bombhylsor m.m. Dessa hade tidigare å verkstaden tillverkats för ryska militärens räkning, men ej betalats och uttagits af militärmyndigheterna. I arbetarbladet uppgafs frankt, att dessa varor voro afsedda för regeringstrupperna. Verkstaden förklarades beslagtagna och arbetena skulle igångsättas i densamma.

Onsdagen den 27 februari

Fångna hvitgrdister till ett antal af ca

450 anlände onsdag natt från Kyrkslätt, där de nödgats kapitulera efter ett tappert försvar mot en mångdubbel röd öfvermakt. Kapitulationsvillkoren uppgjordes under bemedling af Sveriges charge d'affaires Ahlström och svenska generalkonsulatet härstädes öfvervakade fångarnas behandling. De fångna hvitgardisterna internerades i Svenska Lyceum. I lördagens arbetartidningar publicerades en "officiell" förteckning öfver fångarna.

Torsdagen den 28 februari

Den andra månaden af revolten ingick med snöväder. Mot kvällen klarnade det dock och de närmaste dagarna var det vackert väder med några graders köld och takdropp på solsidorna af gatorna.

Direktionen för Kymmene AB tillställde oss i anledning af notiser i arbetarbladen en redogörelse för hvad som tilldragit sig å Kymmene bruk. Bolagets samtliga på orten bosatta ledande personer och tjänstemän af finländsk nationalitet förbjödos af beväpnade rödgardistpatruller att lämna sina bostäder och mottaga besök.

Fredagen den 1 mars

Den delegation, som folkkommissariatet tillsatt för att tillsammans med ryska representanter öfverenskomma om ordnande af förhållandena mellan Finland och Ryssland, underskref fredag kväll jämte de ryska delegerade ett "fördrag".

Enligt fördraget skulle Ryssland till den oberoende republiken Finland afstå all den fasta egendom, som den ryska republiken eller ryska statens verk äger eller innehar inom republiken Finlands område, såsom jord- och vattenområden, tomter, byggnader, fabriker, telegrafverk, järnvägar, fästningar, fyrbåkar, fyror och sjömärken samt dessutom alla de fartyg och annan lösegendom ryska regeringen före eller under kriget rekviderat. Dessutom afstod Ryssland till republiken Finland en del af kustområdet vid norra Ishavet, hvorigenom riksgränsen mellan Ryssland och Finland hädanefter komme att gå

från Korvatunturi berg på den nuvarande finsk-ryska gränsen i rak linje till Petsamo älfs källflöde, därifrån kring Petsamo älfs vattendelare öfver Muotkavuono flod och Fiskarudden i rak linje till Ishavskusten invid Supuska. Finland för sin del skulle till Ryssland afstå all den fasta egendom som Finland äger inom Rysslands område äfvensom Ino forts område vid Finska viken samt garantera nödig genomfart till sagda fort.

Fångarnas behandling. Svenska konsuln i Helsingfors, som undersökt de i Kyrkslätt tillfångatagna hvitgardisternas ställning, aflät till sin regering en rapport af följande innehåll: Såsom jag redan meddelat har i Kyrkslätt omkring 450 man gifvit sig på de villkor, att de såsom krigsfångar komma att behandlas enligt internationella rättsprinciper under en kontroll af en delegation. Denna verksamhet ankommer närmast kapten af Ekström. Mellan honom och röda gardets chefskap råder fullkomlig enighet. På anhållan af berörda chefskap, som anmält att fångarna i norra Finland erhållit ett dåligt bemötande, anhåller jag att Sveriges i norra Finland befintliga konsulat måtte utföra en likartad kontroll.

Lördagen den 2 mars

Natten till lördagen verkställdes husundersökning hos redaktör Eero Erkko i Helsingin Sanomats hus vid Ludvigsgatan. De röda beslagtogo några flaskor vin samt korrespondens. Synnerligt intresse visade de äfven några elektriska apparater tillhörande hr Erkkos son. Någon dag senare häktades redaktör Erkko.

Lördag kväll besökte den svenska kontrollören af fångarnas behandling kapten af Ekström staben för de röda ligorna i Nyland och meddelade, att en i Kyrksläotts skogar befintlig hvitgardisttrupp om ca 70 man önskade inleda underhandlingar om kapitulation.

Söndagen den 3 mars

Pappersbrist började göra sig gällande för de röda bladen. Söndagens Työmies, som utkom i två lösa blad, klagade öfver pappersbrist.

Natten till söndagen var det synnerligen oroligt i de delar af Kronohagen, som gränsade till Svenska Lyceums hus, där fångarna från Kyrkslätt höllos internerade. Det är tydligt, att de uppträden, som då inträffade, framprovocerades i någon dunkel afsikt. Uppträdena började med ett våldsamt skjutande. Härpå trängde i rysk militäruniform klädda personer in i de vid lycéet belägna husen, där de väckte upp invånarna och noggrant genomsnokade husen från källaren till vinden för att söka vapen. Man påstod som vanligt, att från husen aflossats skott. Resultatet af dessa husvisitationer blef naturligtvis intet.

Måndagen den 4 mars

De ryska militärkommittéerna upplösta. På måndagen sammanträdde härstädes cheferna för de olika ryska militärkommittéerna för att gifva rapporter öfver afvecklingen af kommittéernas arbeten och besluta om deras upplösning. Landets utrymmande af militären hade under senare tider fortgått i forcerat tempo, så att endast obetydliga militärafdelningar ännu funnos kvar i landet. Äfven flottans manskap hade under tidernas lopp i stort antat begifvit sig till Ryssland. Den ryska militärens lust att på de rödas sida deltaga i inbördeskriget svalnade allt hvad tiden led.

Tisdagen den 5 mars

Folkkommissariatet beslöt tillsätta ett lifsmedelsråd, bestående af två medlemmar. Rådets uppgift skulle vara att besluta i lifsmedelsfrågor af principiell natur och i viktigare åtgärder på lifsmedelsområdet.

Fortsättning följer i nästa nummer

>>

Bearbetning: Gustav Geust

Frihetskrigarnas gravmärke

en hedersbetygelse till
fosterlandets befriare

FINLANDS FOLK STÅR I EVIG TACKSAMHETSSKULD TILL DE MÄN OCH KVINNOR SOM 1918 STRED FÖR VÅR FRIHET OCH MED SIN KAMP BEFÄSTE FINLANDS SJÄLVSTÄNDIGHET. DET ÄR EN HEDERSSAK FÖR OSS SOM HAFT FÖRMÅNEN ATT VÄXA UPP I ETT FRITT FOSTERLAND ATT FÖRSE DERAS GRAVVÅRDAR MED FRIHETSKRIGARNAS GRAVMÄRKE.

Gravstensmärket säljs av Frihetskrigets Traditionsförbund, Koulukatu 16 A, 33200 Tammerfors, tel (03) 223 0845.

I Österbotten förmedlas beställningarna av de lokala veteranföreningarna, vilka även ombesörjer fastsättningen av märkena på gravstenarna.

Pris 20 € + leveranskostnader

*Veteranens läsare
tillönskas en god
fortsättning på
sommaren!*

**BACKMAN
TRUMMER**

**Fartygsklareringar
Spedition
Flygfrakter
Transporter**

Oy Backman-Trummer Ab
Industrigatan 1, 65170 Vasa
PB 49, 65101 Vasa

Tfn: +358 20 777 1111
www.backman-trummer.fi

Part of **KWH LOGISTICS**